

2025 • XXXII. évf. • XXII. különszám

Ára: 800/1600 Ft

FOLK MAGAZIN

TÁNCHÁZ ALAPÍTVÁNY 1994

FONÓ

Budai Zeneház

30

FOTÓ: ORBÁN MIKLÓS

HÁROM ÉVTIZED A TÁNCHÁZ,
A VILÁGZENE, A JAZZ BŰVÖLETÉBEN

FOTÓ: SZÓKE PÉTER

folkMAGAZIN • 2025 – XXXII. évfolyam • Huszonkettedik különszám • Kiadja a Táncház Alapítvány • Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kurátorok: Sándor Ildikó, P. Vas János • Felelős szerkesztő: Grozdits Károly • Tervező-szerkesztő: Berán István • Munkatársak: Bede Judit, Busai Zsuzsanna, Gósi Anett
Cím: Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6. • Levélcím: 1253 Budapest, Pf.: 71 • Tel.: (36.1) 214-3521 • Honlap: www.folkmagazin.hu
Ára: 1.600,- Ft • Előfizetőknek: 800,- Ft • Megrendelhető a szerkesztőség címén vagy a honlapon keresztül • Külön köszönet: Hegedűs Anna (Fonó sajtó)
ISSN - 1218 - 912X • Bankszámlaszám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók, 1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUB HU55 11701004-20171625-00000000
Jelen kiadványunk támogatója a Nemzeti Kulturális Alap Népművészet Kollégiuma; szakmai partnereink a Hagyományok Háza és a Fonó Budai Zeneház

Kedves Fonó-barátok!

Horváth László igazgató

Harminc éve, 1995-ben, Lukács József alapítónk bátor víziója nyomán nyitotta meg kapuit a Fonó Budai Zeneház a Sztregova utcában. Az akkori építkezésre még sokan emlékeznek, hiszen van, aki a saját kezével falazott, festett – kalákában, közösségben készült sok szeretettel és elhivatottsággal ez a ház. Bízunk benne és hiszünk, hogy ezt a közösségi szellemet azóta is sikerült megőriznünk. A Fonó nem csupán koncerthelyszín és kiadó, hanem egyfajta fészek, istálló, otthona sok produkciónak, zenésznek, alkotónak. A hagyományok, a népzene, a világzene és a jazz eleven, élő műhelye és pár éve a Fitos Dezső Társulat próbaterme is.

Korábbi vezetői – Zsidei János „Zsonó”, László Sanyi, Simon Szabolcs és Hollókői Lajos – mind-mind hozzáadtak valamit az intézmény lelkéhez: gondoskodást, pezsgést, minőséget. Az alapító mellett köszönet érte mindannyiuknak, ahogyan köszönet illeti az egykori és most itt dolgozókat is, akik őrzik a Fonó hitelességét és évről évre, évtizedről évtizedre továbbadják a stafétát.

A világhírű *Utolsó Óra* gyűjtéssel beköltözött ide másfél évre a Kárpát-medencei népzene színe-java. A kortárs szcéna úttörő alkotói, köztük Szabados György is otthonra talált itt. Az elődök megalapozták a Fonó nemzetközi ismertségét és hazai sikereit, amik az elmúlt bő tíz-tizenkét évben értek be, amikor a Fonó megkapott szinte minden díjat, amit lehet a WOMEX Top Labeltől – Kelet-Közép-Európa legjobb világzenei kiadója – a Prima Primissima díjra át a Magyar Örökség és a Magyar Brand díjig. A díjak mellett a legfontosabb eredmény a Fonó velünk élő szellemisége, azok a művészek, akik itt alkotnak, az a közönség, aki

FOTÓ: BARCSIK GÉZA

ide jár, és az az érzés, hogy jó ide bejönni. A Fonó egy falu – közösség – a városban, ott-hon a pörgésben, multság, megnyugvás, emberi odafordulás és elfogadás.

Hiszem, hogy a kultúra értékes szellemi erőterben tud dolgozni, épülni, hosszú távon ez marad fenn, és ez lesz hiteles. Aki kultúrában gondolkodik, az értékben gondolkodik. Soha nem a gyors sikerre, a pillanatnyi divatokra építettünk, hanem arra az értékalapú, „fenntartható lassulásra”, amely megtanulta megélni a tereket, a hangokat, az élmények rezdüléseit.

Köszönjük az alapítónk és társai bátorságát, támogatóink kitartását, közönségünk hűségét! Hiszem, hogy újabb évtizedekre is van muníciónk, köszönhetően a hihetetlen gazdag szellemi erőternek, ami körülvesz bennünket. Boldog harmincadik születésnapot, Fonó! Legyen a következő évtized is éppolyan gazdag, ihletett és hiteles, mint az előzőek! ■

FONÓ-DÍJAK 2025

Horsa Banda - Fonó népzenei díj

Cimbaliband - Fonó világzenei díj

Tóth Viktor - Fonó jazz díj

Borbély Mihály - Fonó életműdíj

BashElán - A Fonó felfedezettje

Paár Julcsi - Fonó zenei nagydíj női kategória

Lakatos Róbert - Fonó zenei nagydíj férfi kategória

„FONÓ 30” DÍSZOKLEVELEK

Kamasz táncház - A Fonó legkedveltebb klubja

Krulik Zoltán - Örökös tiszteletbeli művészeti vezető

Csatai László „Csidu” - A Fonó Táncmestere

Faragó-Thököly Márton / Wine and Violin - A Fonó leghűségesebb sorozata

Mezei Péter - A Fonó legrégebbi munkatársa

Naszály György - „Bérleti díj”

Szili-Atyimity Vilmos - A Fonó leghűségesebb vásárlója

Fíz Fonó-lemez

Török Ferenc

A Fonó harminc éve gazdagítja a világ zenei örökségét. Ez idő alatt több száz lemez került forgalomba a jól ismert logóval. Megkértek, így kiválasztottam közülük tízet, hogy szubjektív ajánlót írjak róluk. Olyan albumokat vettem elő, amelyek talán kevesebb figyelmet kaptak, vagy régen jelentek meg és talán kicsit el is lettek felejtve. Nem volt szempont, hogy kaptak-e valamilyen hazai vagy nemzetközi díjat, mennyire népszerűek, és az sem befolyásolt, hogy milyen stílust, műfajt képviselnek. A sajtójelentés végképp nem volt releváns, mert a Fonó rétegzeneikben utazik (nép- és világzene, jazz, etno-jazz), a kiadványok publicitása is ehhez mérhető. Jó nagy halmazból jött ki ez a tíz album. Időről időre előveszem őket, és mindig meg tudnak lepni az addig rejtett újabb rétegeikkel. Remélem, hogy másokat is. (A lemezek mindegyike megtalálható a Spotify-on).

*

FONÓ ZENEKAR – HATEHA! – HUNGARIAN DANCE HOUSE MUSIC (TÁNCHÁZI SLÁGEREK) (2009)

A zenekar 1997 óta létezik. Nevük egyrészt utal a falusi közösségi élet fontos színterére, másrészt a főváros egyik máig létező független intézményére, ami egyszerre koncerthelyszín, lemezkiadó és agora. Ez a Fonó Budai Zeneház, ahol a Fonó Zenekar a kétezres évek elején sűrűn megfordult. A koncepció egyszerű volt: megidézni a '80-as, '90-es évek fővárosi táncházainak hangulatát. Akkoriban még nem falvakra, „szegekre” bontott rendeket húztak, hanem három-négy nagyobb tájegység zenéjére táncoltak a városi fiatalok. Kezdődött a széki-vel, majd változóan vagy dunántúli, vagy kalotaszegi, vagy moldvai, vagy gyimesi rendek következtek, és általában a mezősegi zárta a négy-ötórás alkalmakat.

A három legnépszerűbb, az erdélyi hagyományra fókuszáló klasszikus táncrend hallható a lemezen: széki, kalotaszegi, mezősegi. Végül egy hajnalival zárják a szettet. A felvétel abszolút élő, minden be lett mikrofonozva, lehet hallani és érezni a teret. Nem a számítógépes utómunka hozta össze, nem a potmétereket tekergették kopásig a stúdióban, nagyjából egy az egyben került a lemezre a produkció. Hallani a hibákat, a jóféle koszt – dögös a hangzás. Ugyanúgy betalál, magával ragad engem, mint pl. a Rolling Stones korai koncertalbuma, a *Get Yer Ya-Ya's Out*. A zenéből áradó erő és lendület majd' kidobja a lejátszóból a CD-t. Akiket pedig hallani lehet a hatvanhat perces anyagon: Navratil Andrea, Berecz András, Agócs Gergely, Papp László, Szentkereszty Judit, a Vándor Vokál (Farkas Tünde, Izsák Katalin, Szluka Judit) énekeltek, illet-

ve vokáloztak. Kürtösi Zsolt bőgőzött, D. Tóth Sándor brácsázott, Gombai Tamás és Pál István „Szalonna” hegedültek.

*

MAGYARPALATKAI BANDA: PALATKAIK A FONÓBAN 2002 – 2003: KODOBA MÁRTON EMLÉKÉRE (2009)

Erdélyben számos híres zenész és zenészdinasztia létezett. Egyike, és talán a leghíresebb, legkedveltebb a Kodobáéké. Nehéz volt az '50-es évektől olyan Kodobával találkozni a környéken, aki nem zenész volt. A Magyarpalatkai Banda erdélyi vonószekerekon belül apáról fiúra öröklődött a zenei utánpótlás, itt együtt játszottak a gyerekek a szülőkkel és a nagybácsikkal. A nyolcvanas években állt fel a „klasszikus” palatkai zenekar, ahol a két primás, Kodoba Márton és Kodoba Béla voltak a fix emberek, a brácsások és a bőgősök pedig mindig változtak körülöttük. Legtöbbször két hegedű, két brácsa, bőgő volt a felállítás, ez adta meg a semmivel sem összetéveszthető „palatkai soundot”. Kodoba Márton, Béla halála után fiát, Kodoba Florint vette be a zenekarba. Sajátjuk volt a mezősegi magyarok, románok és cigányok repertoárja egyaránt.

A Magyarpalatkai Bandának tíz éven át volt táncháza a Fonóban. A 2002–2003-as utolsó két év felvételeiből válogatták ki a dupla lemez anyagát, amelyeket nyers, rusztikus hangzás jellemez. A két lemezt időben kimaxolták, hisz mindkét korong közel kilencvenperces. A legnehezebb feladat az lehetett, hogy mit hagyjanak ki. Nincs stúdiómaszat – autentika az utolsó hangig,

nagyon vagányul. A sors szomorú fintora, hogy a legendás primás, Koboba Márton röviddel a felvételeket követően hunyt el. Így lett az album tiszteletadás egy korszak meghatározó muzsikusa előtt. A felvételeken Kodoba Márton és Kodoba Florin hegedűn, Moldován István és Kodoba Lőrinc brácsán, Kovács „Puki” István bőgőn muzsikált.

*

DEZSŐ TÓNI, SZABÓ ENIKŐ, GARY LUCAS: PEARLY CLOUDS (2018)

Ezt a sajnálatosan alulértékelt és rövid utat bejárt produkciót sikertelenül „dobozolták” avantgarde folknak, kísérleti folknak, világzenének és még sorolhatnám, mert kilóg mindenhonnan.

Ez a Pearly Clouds. A lemez sztorija a Budapest Jazz Clubból indult. A New-York-i gitáros Gary Lucas itt kívánta eljátszani Jeff Buckley-val közös szerzeményét a Grace-t. Dezső Tóni ismerte Szabó Enikőt, aki szívesen vállalta a felkérést. A koncertet követően – ahol egy magyar népdalra is improvizáltak, ha már összejöttek – kezdtek a közös munkán gondolkodni és dolgozni. Érdemes egy pillantást vetni a tagok közötti kapcsolódásra és a zenei közegekre, ahonnan jöttek. Dezső Tóni az újvidéki avantgarde jazz szcénában szocializálódott, éveken át játszott a Tudósok zenekarral, valamint több kísérleti formációban megmutatta magát. Gary Lucas – aki a Greenwich Village kísérletező, pezsgő zenei és szellemi közegéből indult – többek között dolgozott Peter Hammillel, Jeff Buckley-val, Nick Cave-vel, John Zornnal, éveken át játszott a Captain Beefhearttel. Szabó Enikő az Ötvös együttesben és Szabó Enikő és zenekarában népdalénekesként mutatkozott be, tagja volt a régi zenét játszó Tabulatúra formációnak és a Dunakanyar számos izgalmas alter zenekarának egyikében a Sajnosbarban is szólista. A bonyolultnak tűnő viszonyok, más irányból érkező zenészek, izgalmas zenei hatások kapcsolódása teszi utánozhatatlanná a produkciót. Gyönyörűen elénekelt széki, kalotaszegi, somogyi, moldvai népdalok csúsznak össze a mi-

nimalista akkordokkal, az improvizációval, blues körökkel, countryval, a free jazzel és a pszichedelikával. A szabad alkotó szellem, a határok bátor átlépése, a népdalok végtelen tisztelete emeli égis az albumot. A lemez bármelyik stílust kedvelőt kilöki a komfortzónájából, amivel mindenki csak nyer, mert egészen különleges zenét kap cserébe, de inkább ajándékba. „Az elnevezést Enikő és én ajánlottuk Garynek, szerettünk volna egy egyedien szép, a zenénket valamelyest szimbolizáló nevet adni, ami ugyanakkor kissé megfoghatatlan, rejtelmes és légies.” (Dezső Tóni, Recorder 2015). Ennél kifejezőbb elnevezést nem is találhattak volna. Akkoriban szó volt még egy lemezről, aztán valahogy elmaradt. Annál értékeesebb ez a hazai és nemzetközi viszonylatban is egyedi ének, gitár és szaxofon felállású alkotás.

*

ERDŐFŰ NÉPI KAMARAZENEKAR – ERDŐFŰ NÉPI KAMARAZENEKAR (2020)

A lemez 2020-ban jelent meg, bár a zenekar jóval előtte táncházak állandó házigazdája volt, például a Szimplában és a Ráckertben. Várható volt a lemez, ami nem egy megszokott népzenei album lett. Már az elnevezésükben is jelzik, hogy itt valami egészen másról van szó. Tizenkét zenész játszik az albumon, van olyan felvétel, ahol mindannyian muzsikálnak. Inkább közös alkotói gondolat mentén együtt dolgozó baráti, és egy korosztályhoz tartozó közösség kiadványa. (Több hasonló példát láttunk itthon és külföldön: amerikai jazz zenészek a '60-as években, a svéd filmesek Dogma mozgalma, a brazil Tropicália, illetve itthonról az egykori Orfeo Csoport és napjainkban a JazzaJ közössége). Mindez hallható a játékon, a dalok kiválasztásánál, a megközelítésben. A kortárs és múlt keveredik már az elnevezésben is: erdőfű régen a tisztást jelentette az erdőben.

A felvételek átfogó képet adnak a Kárpát-medencei népzene sokszínűségéről. Hallható például gyergyócsomafalvi, magyarnádasdi, krasznaközi zsidó nóta, az Alföldről a kiskunsági népdalgűjtemény, bodrogközi összeállítás. A magyarpalatkai keserves, szökös és sűrű csárdásnak külön története van. Eredetileg egyik mesterükkel, Kodoba Florinnal akarták rögzíteni ezt a mezősegi összeállítást, de közbejött a Covid világjárvány. Florin „szakértőként” volt jelen a lemezen, mert telefonon keresztül „súgta” a csujogatókat és a dalok szövegeit. Jól súlyozott, több, eddig nem nagyon hallott ritkaságot tartalmazó friss debütáló album. Arra is figyeltek, hogy ne játsszák túl, és izgalmas hangszereket felállásokat, egyéni játékmódokat mutassanak. Az együttes magja az egykori Buda Folk Band tag, Éri

Márton, Maruzsenszki Andor (ex Fondor zenekar), valamint a Góbé egykori primása, Kiss B. Ádám és Éri Kati. Kalász Mátéval, Halmos Attilával, Kaszap Atillával, Kerékgyártó Gergővel, Zimber Ferencsel, Bede Péterrel, Király Tamással és Salamon Somával bővültek kamarazenekarrá.

*

CIMBALOM BROTHERS – TESTVÉRISÉG/BROTHERHOOD (2018)

Ezen a rendkívül szórakoztató, zeneileg nagyon magas színvonalú albumon számos látszólag távoli alkatrészt illesztettek össze. A lemez története 2013-ban indult, amikor Unger Balázs, az általa szervezett cimbalmos találkozón megismerkedett Lisztes Jenővel. Összehaverkodtak, jammelgettek, amit mindketten felettebb élveztek. Nem akartak a duó felállásban leragadni, érezték, hogy még mások is elférnének mellettük. Lisztes Jenő (Roby Lakatos együttesének állandó cimbalmosa), a klasszikus magyar cigányzenét és a jazzt hozta a közösbe. Unger Balázs, a Cimbaliband vezetője és cimbalmosa, az autentikus magyar népzene és a Balkán hagyományait tette mellé. Unger Balázs elhívta testvérét, Unger Gergőt (gitár, koboz, tambura) és Lisztes Jenő öccsével, Lisztes Lászlóval (nagybőgő, basszusgitár) alakult ki a végleges zenekar.

A quartet olyan szerzőket idéz, mint Joseph Moskowicz, Liszt Ferenc, Django Reinhardt, Rácz Aladár vagy Toni Iordache. Művészi alázatot bemutató tisztelgés mesterek előtt. Évszázadok kultúráját, a roma, a zsidó, a Balkán és Közép-Európa hagyomá-

nyát bontják ki, közelítik az első hangtól az utolsóig kiváló ívű albumon. A produkció dinamizmusával, a zene szabad, helyenként örömenébe hajló áramlásával nyújt felejtetetlen élményt. Az album a megjelenést követően felkerült a World Music Charts nemzetközi világzenei toplistája, valamint a Transglobal World Music Charts legjobbjai közé egyaránt. Az együttes 2020-ban *Songlines Music Awards – Best Group* kategóriában került a négy jelölt közé.

*

VASZI LEVENTE – VRENCSÁN ANITA
(KÍSÉRI A ZÚGATÓ ZENEKAR,
KÖZREMŰKÖDİK TIMÁR ERIKA) –
GYIMESVÖLGYI NÉPZENE KOSTELEKRŐL
(2019)

A táncházak és részben a lemezkiadás mostohagyereke a gyimesi zene. Kevés hagyomány ennyire sokszínű, vad, puritán, ősi erőt árasztó, minimalista hangszerhasználattal. A gyimesi zenéhez hasonlóan nem kapott kellő figyelmet Vaszi Levente és Vrencsán Anita kiváló autentikus lemeze és az előadók sem. Pedig jóval többet érdemelének.

A kosteleki születésű Vrencsán Anita – még kislányként – a 2014-es *Fölszállott a páva* népi tehetségkutató versenyének döntőse volt. A műsorban elhangzó szellemes megjegyzése szállóigévé vált: „Nem kell nekem púder, én eredeti csángó vagyok”. Nem csak a bonmot-ja miatt volt emlékezetes a fellépése, hanem tiszta, gyönyörű hangja okán is. Szellemesége, hangja mit sem változott az eltelt évek alatt. Hangja nem csak ezen a lemezen hallható. Szólistája az Elán zenekarnak, valamint állandó vendége a Csángállónak. Távaly a Magyar Zene Házában a lengyel Kapela Maliszów-val közös koncerten lépett fel Lukács Istvánnal és Simon Zsolttal (Zerkula zenekar) valamint Dresch Mihállyal. Ott is úgy énekelt, hogy a lengyel zenészek kezéből kiesett a hangszer az ámulattól, de még Drescht is el tudta „varázsolni”. Vaszi Levente, a lemez másik szólistája – aki a *Fölszállott a páva* közönségszólója volt – a mindennapokban hagyományörző, Anita magyar–földrajz szakos tanára volt a kosteleki iskolában. 2019-ben jelent meg közös lemezük, amin szülőfalujuk, Kostelek hagyományos zenéjét mutatják be. Nem kellett sokat gondolkozniuk, keresgélniük, hogy mit rögzítsenek, hisz ebbe a kultúrába születtek bele, ami a földrajzi elzártsága miatt nagyjából megmaradt eredeti formájában. Az album összes előadója hordozza Gyimes archaikus, falusi életformáját és kultúráját, szinte térképként lehet használni. A felvételeken közreműködnek Timár Erika és a kosteleki Zúgató zenekar fiatal zenészei (Vrencsán Dávid, Váta Gábor, Kiss Árpád). Ez az első kosteleki album.

*

TERRA PROFONDA – FOR THE SAKE OF THE MOUNTAINS (2019)

A Terra Profanda második lemezével tovább mélyítette a csak rájuk jellemző stílust, amit nem lehet skatulyázni. Interjújuk során, ha arról kérdezték őket, hogy milyen zenét játszanak, mindig kitértek a kérdés elől. Hatásokról nyilván lehet beszélni, inspiráció van bőven. Tom Waitstól, Vinicio Caposelától, a Giant Sandtól, 16 Horsepowertől, Wovenhandtól, a blueson, a népzenék jelenlétén át, a jazzig, a szabad improvizációig sok minden megtalálható, de még van ezer megnevezhetetlen más. Mindezek csak beszűrődések, felvillanások. Nem számokat, nem lemezanyagot készítenek, hanem folyamatosan alkotnak, amiből egyszer összeáll valami, amit félreraknak, pihentetik, néha tovább csiszolják és vagy készen van, vagy elveszik. Vincenzo Lo Buglio misztikus, impresszív szövegei, történetei köré építi a zenét Kiss Krisztián (koboz, ír buzuki, szaxofon) és Szabó Mátyás (basszusgitár, akusztikus basszusgitár).

Mindig mást, mindig máshogyan hoznak létre, élőben sosem ugyanúgy szólalnak meg a dalok, mindig taszítanak rajtuk egy kicsit. Aki már látta koncerten énekelni Vincenzo Lo Bugliot, az tudja, hogy miről beszélek. Előre-hátra dülöngélve, zigeiri erőt, mélységeket előhívó előadása nem

rögzíthető, de mégis sok minden átjön a felvételeken ebből a szuggesztív előadásmódból. A kilenc angol nyelvű szám zenéjét a tömör, helyenként sötét hangfekvés jellemzi. Többször említésre kerül a Terra Profandával kapcsolatban a súlyos földközeli megszólas, ami nem véletlen, hisz a zenekar neve ezt jelenti: mély föld. Az albumot akusztikusan rögzítették a különleges atmoszférájú sitkei Kálvária-kápolnában. Öntörvényű, összetett album, nem véletlen, hogy nem hallhatjuk a kereskedelmi rádiókban, és valószínűleg sosem kerül fel a *Marie Claire* vagy a *Nők Lapja* olvasóinak kedvenc lemezei közé. Ezzel szemben minden esélyük megvan, hogy még tíz-tizenöt év múlva is beszéljenek róla.

*

ELÁN – AGILE (2023)

Ahogy a visszahúzódagály szippantja a tengerbe egy hajótörés törmelékét, úgy fogadja magába az Elán zenéje a macedón öccöket, a román lautárt, a magyar népzene számos ágát, orosz hatást, a sanzont, szóval a XX. század Európájának kávéházi zenéjét. A lendülettel, az „elánnal” nincs baj. Herédi Zsombor a zenekar létrehozásánál elsősorban arra gondolt, hogy hangszerét, a harmonikát állítja középpontba.

Ahogy jöttek a zenésztársak, kicsit módosult az irány, a harmonika továbbra is fókuszban, de mellette, például a hegedű, a szaxofon is fontos szerepet kap. A lemezen a következő zenészek játszanak: Király Miklós (hegedű – Ifjú Szívek Táncszínház), Pálházi Bence (hegedű – Pálházi Bence és zenekara), Deák-Volom Dávid (szaxofon – Kárpát FM), Horváth Áron (cimbalom, gitár, darbuka, cajon – Dresch Alternatív Quartet), Könczei Bálint (brácsa – Hungarian Folk Embassy), Sárközi Áron (brácsa – Sárarany zenekar), Lakatos Dávid, Laukó Tamás (nagybőgő – Tarsoly zenekar). Herédi semmit sem bízott a véletlenre, mindenki mellett van egy „csere ember”. Itt senkit sem lehet félvállról venni!

Nehéz ügy lehetett egy-egy szám elengedése, több változatot próbálhattak, mér-

get vennék rá, hogy a számtalan kísérlet és a kész dal között van némi eltérés „felfelé”. Átéltető hangulatokkal, jól összerakott hét számmal debütált az Elán. A különböző hatások jól illeszkednek, nincs erőlködés, elakadás, megvan a stenk, igazi buli zene. 2022-ben alakultak, egy évre rá már kint volt a lemez és készül már a következő is. Mostanában klubokban, fesztiválokon, már BashElán néven lehet velük találkozni, ahol szólistaként Vrencsán Anita is fellép velük.

*

POROS – LIVE 2011 (2011)

A zenekar alakulásáról több városi legenda kering. Az egyik változat szerint egy szilveszteri bulin „zenéltek össze”, a másik szerint Porteleki László (Téka, Muzsikás) egyik barátja hívta meg a budatétényi Vojnovics-Huszár villába muzsikálni a zenekart. Mindegy is, a lényeg, hogy nagyon beindultak. Játsoztak a Budapest Jazz Clubban, az A38 hajón, a Budapest Folkfesztven, végül 2011-től elindult heti klubjuk a Fonóban.

Porteleki László így fogalmazta meg elképzeléseit: „A Poros célja, hogy a mára eléggé eloperettesedett, elvilágzenésedett népzenebe visszahozzuk az ősi megszólalást. E zenének nagyon erős a közösségformáló ereje. Főleg, ha ilyen közvetlenül szól és nem a színpadról. Merőben más eljátszani egy keszervest, valakinek, valamiért, szemtől szembe.”. Porteleki nem kezelte laza szabadidőzenekarként a Porost a Muzsikás mellett. A klub indulásának évében készült a klubban rögzített élő lemezük is, Porteleki László (hegedű, szólóének), Porteleki Zoltán (hegedű, hegedűkontra, cimbalom, citera, ének), fia, Porteleki Áron (brácsa, dobok, ének) és Szabó Csobán Gergő (bőgő, ütőgardon, dudu, ének) felállásban. Az albumon Helbich Anna, Bene Balázs és Molnár Réka is énekelt. A hangsúlyt a korai tánc házas idők nyers, egyszerű, régies megszólalására helyezték, táncolható anyagot akartak rögzíteni. Nem beszéltek mellé, az ötvenperces lemezen a dinamika szinte összegyűri a CD-t, a hangzás sűrű, mint a zsíros kenyér, kemény, mint a kád széle. Kár, hogy csak ez az egy album került ki a kezük alól.

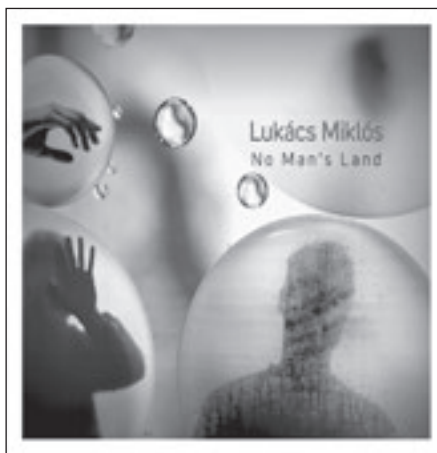

FOTÓ: SZŐKE PÉTER

*

LUKÁCS MIKLÓS – NO MAN'S LAND (2021)

„A járvány és a karantén megölte a művészi én hagyományos utolsó színterét, az élő fellépéseket. A nappalikban, hálószobákban és a magánszféra ki tudja még hány helyszínén bármikor elérhető online koncertek során viszont a visszacsatolás a művész számára elmarad” – mondta élete első szólólemez kapcsán Lukács Miklós. Az album megszületését a Covid járvány bezártsága, kilátástalansága, szomorú időtlensége, otthontalansága indikálta. Lukács Miklós, akit jazz, klasszikus zenei, népzenei környezetben – azok határait minden esetben tágítva, gazdagítva – is láttunk alkotni, most egy újabb oldalát mutatja meg. Köztudott, hogy koncertjein a verők mellett kézzel, körömmel üti, pengeti a hangszer fémjét, fáját, hogy

így is fokozza a hangzás egyediségét. Lukács Miklós ezúttal még egy lépést tesz előre.

A free jazzt, a népzenei szilánkokat, az ambientet, a zajokat, a kortárs elektronikát, a kísérleti zenét, effekteteket vakmerően gyúrja össze. Mindehhez kizárólag a cimbalom gazdag eszköztárát használja. Megemelik, kerekre zárják a produkciót a beidézett releváns szövegek Martin Luther Kingtől, Pilinszky Jánostól és Hamvas Bélától. Az album szerves része Lukács Miklós eddigi, világvizonylatban is egyedülálló életművének. Olyan izgalmas, inspiráló, mint minden, amit eddig alkotott bárhol és bárkivel.

A *No Man's Land* leginkább hosszútávú futóknak ajánlott, mert visszahív és minden alkalommal meglep, szóval nem hagy békén. Függetlenül a létrejöttének körülményeitől, nem szomorú album, hanem eredménykedő.

„Amikor ezeken a kompozíciókon elkezdtem dolgozni, a világot éppen beborította a homály. Azóta majdnem két év telt el, de a köd csak nyomokban oszlott fel körülöttünk, és a sötétség közepén pedig úgy tűnik, mintha örökös alvajárókká lettünk volna. Mégis, ha mottót kell adnom ezeknek a daraboknak, akkor Hamvas Béla fent idézett gondolatára támaszkodom, mivel nála én csak rosszabbul tudnám szavakkal kifejezni ezt. Vajon maradt-e még »felébredt álmodó« ezen a földön? Nem tudhatom, de nagyon bízom benne. Így ezt a lemezt nekik ajánlom, akárhol is legyenek ebben a pillanatban.” (Lukács Miklós)

Herczku Ágnes és Nikola Parov

Török Ferenc

A hazai nép- és világzenei színtér egyéni hangú, sokoldalú, nagyhatású szereplői Herczku Ágnes és Nikola Parov alkotópáros. Herczku Ágnes népdalénekesként évtizedek óta megkerülhetetlen, de más műfajokban is otthonosan mozog. Nikola Parov Zsarátnok együttese a hazai világzene úttörő és máig meghatározó zenekara volt, és a multiinstrumentalista zenész ezt követően is kiemelkedő produkciók szerzője és közreműködője. Velük beszélgettem többek között a kezdetekről, a humorról és a mesterséges intelligenciáról.

*

– Emlékeztek az első meghatározó zenei élményetekre?

NIKOLA PAROV: – Gyerekkoromban (Bulgáriában) minden lehetséges szabadidőmet és iskolai szünidőt falun töltöttem. Nagypám, aki földműves és szabadidejében hangszeres zenész is volt, gadulkán játszott. Így, a környékbeli falvak különböző eseményein mindig jelen volt és szolgáltattot... Otthon pedig minden este saját kedvtelésére! Ezek az emlékképek egész életemben végigkísértek és még ma is jelen vannak a gondolataimban. Az ő hatására kerültem ilyen közel a hagyományos zenéhez.

HERCZKU ÁGNES: – Meselemezekre emlékszem legkorábról, amiben dúdolható közzjátékok vagy dalok voltak (pl. *A brémai muzsikások, Róka-rege róka, Bóbíta* stb.), de ami konkrétan a lemezjátszó elé szegezett, az az *István, a király* volt.

– Hogyan alakult ki az évtizedes, tartós és termékeny munkakapcsolat közöttük?

N.P.: – Az ezredforduló környékén, miután véglegesen hazatértem a világjárásból, egyszer egy barátomnál meghallottam egy kazettáról Ágit énekelni egy hazai „világzenei” kísérletben... Így tudtam meg, hogy ki ő, és utánamentem. Akkoriban a *Naplegenda* produkció zenéjén dolgoztam éppen az Állami Népi Együttes megbízásából, és nagyon kellett egy új és jó hang...

H.Á.: – A *Naplegenda* sorsdöntőnek bizonyult. Innentől kezdve Nikola bármilyen stílusú formációt, vagy lemezt csinált, azokban mindig stabil „fogaskerek” lettem. (*Balkan Syndicate, a Nikola Parov Quartet, Herczku Ági és a Banda, Volt nékem szeretőm, Megéred még, Álomidő, Bandázom* stb.)

– A hazai világzene egyik meghatározó zenekara volt a Zsarátnok. Miért lett vége?

N.P.: – A Zsarátnok együttes a lehető legjobbkor volt a lehető legjobb helyen, amikor összeverődött az a párfős hazai kisebbségekből álló csapat, amely aztán Zsarátnok néven vált ismertté. A '80-as években már lehetett érezni, hogy a szórakozni vágyó, főleg fiatal közönségnek az egyetemi klubok halovány, meglehetősen korszerűtlen disz-

kói már kifulladás. „Vákuum” szippantotta be a szórakozást kereső fiatalokat, mivel a balkáni táncház friss volt, újdonság, és ami a legfontosabb: mentes volt mindennemű „ganézságú” népművelői hatástól. Mikor a kilencvenes évek elején elindultam a világba, értelemszerűen a Zsarátnok együttes is megszűnt. Szerencsére a „csúcson”, úgy mond...

– *A Riverdance-szel közel hat évig dolgoztál, ami egy igazi profi társulat. Mit tanultál meg? A hazai színtéren mennyire van jelen a színpadi-szerzői-előadói profizmus?*

N.P.: – A show business világában a jól tervezett és még jobban (vasszigor következetességgel) végrehajtott produkciógyártás a jellemző a világ azon területein, ahol a piac elég nagy, van szakértelemmel és gyakorlattal rendelkező „munkaerő”. Ha sikeres a konstelláció, akkor a produkció öfenntartó és profitábilis. Mivel a gondviselés alkotói tehetséggel ajándékozott meg, igazi felsőiskola volt számomra az, hogy miképp lehet a személyes ambíciók lemondása nélkül egy nagyobb egységben fogaskereknek lenni. Tehetség, meggyőző szakértelem, fegyelem és kompromisszumkészség. Ezekkel a kulcsszavakkal tértem vissza Magyarországra 2001-ben. A fentiekből ki lehet következtetni, hogy mi a véleményem a hazai kis büdzsé, kisemberek, önjelölt főmegmondók és „káder-öcsik” körének lökdösődéséről.

– *Ági, rengeteget gyűjtöttél, meg is jelent ezzel kapcsolatosan két dupla lemezed. („Hozomány – Erdélyi népzene régen és most, Visa”, illetve „Magyarvista”). A világ nagyon megváltozott, a „rég dolgok, dalok” látszólag nincsenek szem előtt. Hol ragadható meg a szerepük, miért lehetnek fontosak számunkra?*

H.Á.: – Az érzéseink, és az, hogy ennek a kifejezésére – leginkább a zene nyelvén – milyen óriási belső késztetést érzünk, mit sem változott az évezredek alatt. Ami más, mint akár száz évvel ezelőtt, az a hihetetlen „tülkínálat” a zenei stílusok terén. „A zene az kell”, csak azt kell megtapasztalni, kinek milyen zene tudja a legplasztikusabban, legszebben, legköltoőbb módon kifejezni az érzelmeit, amikről szimplán beszélni nem is lehet. A népzenék – és köztük a magyar is – hordoznak valami időtlen atmoszférát, valami mélyről jövő „tapasztalatot”, valami hihetetlen erőt, szépséget, ami újra és újra megérint, mindegy, hogy egy kőbányai pannellakásban nőttél fel, vagy egy hegyvidéki faluban. Emiatt is van óriási felelőssége a mindenkori oktatásnak, hogy a gyerekek, ifjak, találkoznak-e, és milyen minőségben a magyar népzenével, mert ha nem ismerik, illetve nem úgy ismerik, nem is fogják soha választani. A zenei nevelés – Kodály nézeteit mantrázva – az iskola dolga. Az otthonról

kapott muníció kinek milyen, a közösségi ízlés formálásához nem elegendő.

– *Úgy látom, hogy az utóbbi időben valamilyen kevesebbet léptek fel. Ti vonultatok kicsit vissza vagy nem hívnak?*

N.P.: – Tudomásul vettük, hogy olyan események és folyamatok zajlottak le az utóbbi két évtized során, amire semmilyen ráhatásunk nincs. A politikától távol maradok. Ez alapelv, nálam legalábbis. Azt is tudomásul vettük, hogy a tiszteletdíjunkt egyre nehezebben tudják előteremteni azok a fórumok, amelyek egyre kevesebb költségvetésből kell, hogy fennmaradjanak. Személy szerint nekem nem kenyerem a dörgölődés, és a „vélt” érvényesülés érdekében a gerincem sem hajlékony semmilyen irányban! Akinek mi kellünk, nevezetesen a Herczku Ági és a Banda, az megtalálja, hogy előbb vagy utóbb meg tudjon hívni minket.

H.Á.: – A zene nem lehet alibi a saját egód tálalására és felnagyítására. Ugyanakkor a zene, az egyetlen érvényes közegéből, a művészetből kiragadva, a társadalmi-politikai közhangulat befolyásolásának segédeszköze sem lehet(ne). A zenét a zenéért kellene szeressük, de ma, önmagában egy-egy rendezvény már nem a meghívott zenekarok stílusirányzata, vagy a játékuk minősége alapján szortírozza a közönséget, hanem a sugallt, vagy verbalizált politikai meggyőződése szerint. Skizofrén helyzet. El kell döntenem, mi a fontos. A zene, vagy, hogy „placcon légy” bármi áron? De a zene nem lehet alibi...

– *A koncertjeiteken, számcímekben, a felvételeken, lemezborítókön jelen van a humor. Miben segít és nélkülözhető-e a jó produktumokhoz?*

N.P.: – A humor nemcsak enyhítő keñcs a környezeti eseményekre, lelki és társadalmi balesetekre vagy katasztrófákra, de megkönnyíti a kultúrabevitelt olyan közegek számára, amelyek szárazon nem biztos, hogy befogadók lennének... Az önironia pedig nagyon jótékony hatással van az

öndefiníálás elengedhetetlen folyamatában. A „döglött makréla” tekintetű, magukat tévedhetetlennek hívő, „önérzettumorok” nagyon rombolóak tudnak lenni.

H.Á.: – Ha már egyszer is felmerül benned a kétely, biztos, hogy jó az, amit csinállok? – akkor már jó úton vagy, pláne, ha tudsz magadon nevetni. Hadd idézzem Dés Lászlót: „Ne magadat vedd komolyan, hanem amit csinálsz!”. Könnyen kínos helyzetbe lehet kerülni, ha túlértékeled saját magad fontosságát. Hozzáteszem, hogy a népzene, ami állandó bázisa a munkáinknak, tele van humorral, néha finom szellemességgel, néha vaskosabban, de ez is inspiráló, sőt személyiségformáló, mert tükröt tart a szereptévesztésnek.

– *A zene iparrá vált, már inkább a streaming algoritmus határozza meg a lokális és globális zenei közízlést, a rádiók, a tévék, a CD-k helyett a saját digitális listák az irányadók. Az infláció, a magas költségek, bizonytalan gazdasági környezet miatt drága lett a szórakozás, kevesebb a jegyvásárló. A hazai kulturális piac is ínséges idöket él. Helyek, fesztiválok szűnnek meg, szponzoráció szinte nincs. Az előadók néhány pályázati lehetőségbe kapaszkodnak, az állam szerepe az állami kulturális intézményeken túl szinte nem mérhető. Benneteket hogyan érint és miként látjátok a jelenlegi hazai piacot?*

N.P.: – Véleményem szerint a magyarországi kulturális piac még mindig egy sajátos evolúciós folyamatban vergődik. Nevezetesen: a hírhedten silány és sajnos tudatosan lepusztított közízlés, a kulturális értékeket kétségbeesetten menteni próbáló riadt tekintetű Don Quijote-k, és a simliskedő, bármire hajlandó szélhámosok hármast darálójában öröklődik. Túl sok a „művész”, az állami szponzorációk, illetve pályázati panamá pedig hihetetlen torz – és szerintem igazságtalan –, hosszú távon nagy károkat okozó közeget működtetnek. Lehet, hogy ezt csak én látom így...

– *A mesterséges intelligenciával egyre több zenei produktum születik. Akár egy autentikus népzenei lemez is készülhet vele. Ti használjátok, tanuljátok, része az életeteknek?*

N.P.: – Az AI elkerülhetetlen. Az én ténykedésem technikai-kivitelezési oldalán (stúdiófelvételek, plugin softwerek stb.) már vastagon benne van. A fő kritérium azért még mindig szerencsére az, hogy a felhasználó döntése az AI használatával kapcsolatban milyen erkölcsi-üzleti határokat hajlandó átlépni majd. Azt gondolom, hogy a mi esetünkben a piac maga is szabályozó tényező lehet majd ebben a kérdésben.

H.Á.: – A kapcsolat a mesterséges intelligenciával egyelőre abban merül ki, hogy vicces vagy drámai adaptációkat csináltak vele régi fotókból. Hogy helyettem gondolkodjon, vagy szavakat adjon a számba, ez konkrétan riaszt. Szeretem azt a munkát, ami egy-egy koncert konf-szövegének megírásában, vagy egy előadás felépítésében, szövegek szerkesztésében benne van. Örökölt értelmiségi betegségem, hogy szeretek tanulni. Ha felfedezek egy összefüggést, vagy rájövök egy miért-re, vagy hogyan-ra, az örömmel tölt el. Ez is egyfajta alkotás.

– *Figyelitek az új előadókat, zenekarokat? Kiket tudnátok kiemelni a mezőnyből?*

N.P.: – Abban a műfajban, ahol mi dolgozunk, nincs túlkínálat a hasznavehető releváns tehetségekből. Ezen azt értem, hogy önmagában, ha valaki el tud játszani a táncművész repertoárjából két tucat dallamot (megjegyzem, ennél több nem is nagyon kering a műfajban), még nem nevesíthető sem kiuugró tehetségnek, sem ígéretes produkciónak, mivel nincs megfelelő iskolája és kialakult felkészítés a színpadra. „Csárdás Jós-kák” pöffeszkednek és „Csizmaszárccsapkodó Bélák” dominálják az amúgy szánalmasan unalmas teret. Az elmúlt évtizedben az eredeti Góbé zenekaron túl, talán a mostanában alakuló Elán zenekart tartom említésre méltónak.

H.Á.: – A Zeneakadémia Népzene Tanárszékén óraadóként részben találkozom a jövő reménységeivel. Két embernek különösen drukkolok: Barna Anikónak, akinek a keze alatt a citera és a koboz új rajongókat toboroz a műfajnak, illetve Radisz Afroditénak, akinek a tehetsége és a képességei szintén nagy jövőt ígérnek a pályán. A Nikola által említett Elán zenekar tagjai nagyon magasra teszik a lécet minden már meglévő és most induló zenekarnak. Énekesüknek, Vrencsán Anita-nak a hangját nem tudom megenni, annyi szín, könnyedség, játék és erő van benne! Ha ezekre a tehetségekre gondolok, megnyugszom és vidám leszek: nincs még veszve semmi!

Dresch Mihály

Tóth Dániel • Borbély Mihály • Fekete-Kovács Kornél • Horváth László • Lukács Miklós

TÓTH DÁNIEL: DRESCH MIHÁLY – EGY SZERÉNY ZSENI, EGY KORTALAN ÉLETMŰ
Dresch Mihály (1955. július 10.) Kossuth- és Liszt Ferenc díjas érdemes- és kiváló művész. Neve egybeFONÓdott a Fonóval az elmúlt harminc évben. Szeret ott lenni, és a Fonóban is szeretik, ha ott van. Amikor éppen nem próbál, vagy fellép, szívesen strandol, szőlőt gondoz, vagy épp borozgat a Balaton- felvidéken, de Erdélyben is sűrűn megfordul, Székelyföldön. Két zenekarával is jelen van a zenei piacon, a Dresch Quarttetel és a Dresch Vonós Quarttetel. Utóbbival jelentetett meg lemezt legutóbb, *Repető* címmel, mely telitalálat és méltó folytatása gazdag zenei életművének. Nemzetközileg is elismert művész, aki rengeteg hazai és külföldi neves előadóval dolgozott. Saját hangszert is feltalált, melyet *fubunnak* nevezett el, és egy fantasztikus albumot szentelt az általa létrehozott zeneszerszámnak.

Számomra ő testesíti meg azt a művészt, akiről érdemes példát venni, érdemes hozzá hasonlóképpen gondolkozni a zenéről, zenélésről, de akár az élet dolgairól is. A magyar jazz-szcéna néhány előadójáról azt gondolom, hogy világszínvonalúak, bárhol megállják a helyüket, de mégis Drescht hallgatva jut az eszembe, hogy ettől menőbb muzsikát ki sem lehetne találni. Népies, magyaros, mégis nemzetközi és nagyvilági is egyben. Saját út az, amit jár, mégsem öncé-

lú. Sokunk örömeire szolgál. Stílusa azonnal felismerhető és teljesen egyedi, kreativitása, technikai tudása és improvizációs készsége határtalan. Egy interjúban mondta, hogy a hangszerünk teljes ismerete azért is fontos, hogy bármit eljátszhassunk, amit csak szeretnénk, ne legyenek technikai akadályaink. Nem csoda, hogy két zenekart is ellát zenei témákkal, ötletekkel. Mindkét csapatban válogatott társak erősítik ebben, akik láthatóan élvezik a vele való munkát. Ezenkívül számtalan külföldi és hazai zenéssel, csapattal szerepelt közreműködőként. Néhány ilyen felvételt elég meghallgatnunk ahhoz, hogy észrevegyük, Dresch soha nem arra törekszik, hogy domináljon, „nagyobbat muzsikáljon”, mint társai, az összehatás kell, hogy jó legyen. Keressenek rá a YouTube-on, hogyan muzsikálnak, improvizálnak Dés Lászlóval, Tóth Viktorral, vagy akár Chris Potterrel együtt, és meghallják, meglátják, mire gondolok! Szívesen játszik fiatalabb zenészekkel, tanítva, utat mutatva nekik. Törekszik rá, hogy muzsikájával, improvizáció közben születő dallamaival kizárólag pozitív energiákat adjon át. Azt vallja, hogy a koncert (a zene) interaktív műfaj. Zenesz és közönség kölcsönösen hat egymásra.

Az idő fogja megmutatni, de szinte biztosra veszem, hogy Dresch Mihály művei kortalanok, soha nem fogják aktualitásukat

FOTÓ: SZÓKE PÉTER

vezíteni. Olyan egyedi, egyéni a hangzás, a dallamvilág, a harmónia, amit képvisel, hogy teljesen mindegy, hogy egy korai szerzeményt, vagy egy újat hallgatunk, mindkettő örök érvényű. Játshatja azt szaxofonon, furulyán, vagy épp fuhunon is, kortalan a muzsika. Győződjenek meg róla! ■

Az alábbiakban Borbély Mihály, Fekete-Kovács Kornél, Horváth László és Lukács Miklós köszöntik a hetvenéves Dresch Mihályt a Kobuci-béli koncert apróján. (Forrás: kobuci.hu)

*

FEKETE-KOVÁCS KORNÉL ZENESZERZŐ, TROMBITAMŰVÉSZ, A MODERN ART ORCHESTRA MŰVÉSZETI VEZETŐJE

„A kilencvenes évek végén Borlai Gergő meghívott új kvartettjébe, ahol javarészt sztenderdeket játszottunk. A formációban Hárs Viktor bőgözött, Dresch Mihály szaxofonozott, én pedig trombitáltam.

Gergő Miskolci úti próbatermében készültünk a Dózsa Művelődési Ház koncertre. A próbák során egyre jobban éreztük magunkat együtt zenéileg és emberileg is. Egy ponton elérkeztünk a »Goldsboro Express« című Coltrane-darabhoz, amikor Misi teljes nyugalommal, de határozottan jelezte, hogy nem szeretne részt venni benne. Meglepődtünk, de nem volt ebben semmi konfrontatív – inkább tiszta és őszinte kiállás volt. Elmondta, hogy nem tudja ezt a zenét hitelesen megszólaltatni, nem érzi magáénak. Ez a hozzáállás mélyen megérintett. Misi akkor talán nem is sejtette, mennyit tanított ezzel.

Muzsikusként hajlamosak vagyunk rá, hogy meg akarjunk felelni minden elvárásnak, de hosszú távon sokkal fontosabb, hogy megtaláljuk a saját utunkat. A zenének azt a szegmensét, ami a legközelebb áll hozzánk, amit a legkisebb ellendállással tudunk hitelesen megszólaltatni. Misi pályája a legjobb példa ennek a gondolatiságnak az igazolására. Azóta is sokszor eszembe jut ez a pillanat. Hálás vagyok érte!”

*

HORVÁTH LÁSZLÓ KULTURÁLIS SZAKEMBER, A FONÓ BUDAI ZENEHÁZ ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓJA

„Dresch Mihály személyiségét a zenéjén keresztül megismerni, vagy Dresch zenéjén keresztül megfejteni a személyiségét. Tehetünk kísérleteket, de egyik nincs a másik nélkül. Az az emberi nagyság, ami benne, belőle árad, feltételezi azt a nagy zenét, amit megalkot, tálal. Dresch lételeme a kutatás. Annyi kísérletet tett már zenében, annyi albumot rakott le az asztalra, mindben olyan markánsan fogja és forgatja ki a pillanatot, ami a legnagyobbak közé emeli őt, így régről tudjuk, hogy nála nincs közhely, nincs mellébeszélés.

Kiadóként, szervezőként most két pillanatot elő a távolból. A »Fuhun« című lemez és annak születése 2011-ben – végülis egy új hangszer alkotott, meg egy egyedi világot is azóta. És nálunk a Dombos Fesztven tartott ötvenéves születésnap koncertje – ami ezek szerint húsz éve volt... –, az egy kortörténeti muzsika, a megbeszélte hatvan perc helyett százhusz percen elmondva a lényegét, a lehetetlent: az igazság odaát van, vagy az igazabb világ talán... Most is ezen igazodáshoz kívánunk még sok-sok évet és boldogságot a művész úrnak!”

*

BORBÉLY MIHÁLY SZAXOFONMŰVÉSZ

„Állunk hazánk egyik legcsaládiasabb fesztiválján, a hamarosan kezdődő Borbély-Dresch Quartet koncertje előtt. Egyik legmeghatározóbb példaképünk, Ráduly, valamint Dresch és én – mindhárman Mihályok. Szakmázzunk, viccelődünk, morgolódunk, filozofálunk... Dobos kollégánk kislánya néz minket, s kérdi szüleit: ki a harmadik bácsi? Kettőnk jól ismer, a minap is nálunk próbáltunk – anyja válaszol: Ráduly Misi bácsi. Zsálya elgondolkodik, szeme felragyog, s felkiált: mindenki Misi bácsi!

Hmmm, jónéhányszor beszélgettünk már így hármásban, sőt, muzsikáltunk is már együtt, de csak most döbbenek rá, micsoda társaságba »keveredtem«! Azt hiszem, egyértelmű, hogy hármunk szószólója, a Magyar Jazz (igen, így, nagy kezdőbetűkkel!) egyik legfontosabb nagykövete Dresch Misi, aki évtizedek óta mindig őszintén, szíve-lelke legmélyéről, hittel, heves szenvedéllyel, mégis megértő türelemmel alkotja meg dallamait, táncos ritmusait, zenei-művészi világát, mely számunkra immár hosszú ideje irányítúként szolgál.

Kívánom, hogy még sokáig így legyen! Isten éltesse, druzsám!”

*

LUKÁCS MIKLÓS CIMBALOMMŰVÉSZ

„Dresch Misi hetvenéves – hihetetlen! Az ő esetében ez mit sem számít, hiszen örökifjú – örökifjú az életben és a zenében is.

Több mint húsz éve játszunk együtt, tehát sok mindent megtapasztaltunk és átélünk közösen, mondhatni: árkon-bokron túl vagyunk. Számomra jó barát és zenei testvér, olyan példamutató irány, amelyre ő soha nem törekedett tudatosan – egyszerűen csak tette a dolgát: őszintén, tisztán, hatalmas hittel.

Zenéjében nincs kompromisszum, nincs megfélelési kényszer – mindig önazonos maradt. Nem akart soha nagy követőbázist, nem érdekelték az úgynevezett trendek, nem hajszolta a sikert, mégis megtalálták azok, akik valódi értékre vágytak.

Egyéni hangja, belső ereje és hitelessége számomra iránytű – emberként és muzsikusként is. Becsüljük jobban, és figyeljünk még inkább rá – jobb lesz tőle a világunk!” ■

DRESCH QUARTET ALBUMOK

- Dresch Quartet – *Sóhajkeserű*
Jazz Studium – No.3. - 1985
- Dresch Quartet – *Hazafelé*
Jazz Studium – No.6. - 1987
- Dresch Quartet – *Live in Cologne*
West Wind – 017 - 1988
- Dresch Quartet – *Gondolatok a régiékről*
Adyton – 002 - 1990
- Dresch Quartet – *Zeng a lélek*
Adyton – 006 - 1994
- Dresch Quartet – *...Folyondár...*
Adyton – 007 - 1995
- Dresch Quartet – *Túl a vízen*
Fonó Records – FA-013-2 - 1996
- Dresch Dudás Mihály – *Hűség*
Fonó Records – FA-025-2 - 1997
- Dresch Quartet – *Révészem, révészem...*
Fonó Records – FA-037-2 - 1999
- Dresch Quartet – *Mozdulatlan utazás*
Fonó Records – FA-084-2 - 2000
- Dresch Mihály – *Szép csendesen*
Budapest Music Center – BMC CD 055 - 2001
- Dresch Q., Archie Shepp – *Hungarian bebop*
Budapest Music Center BMC CD 066 - 2002
- Dresch Quartet – *Egyenes zene*
Budapest Music Center – BMC CD 093 - 2004
- Borbély Mihály, Dresch Mihály – *Te + Te*
Fonó Records – FA-222-2 - 2006
- Dresch Quartet – *Élő nád*
X-Produkción – XP-025 - 2006
- Dresch Quartet – *Árgyélus*
Budapest Music Center – BMC CD 131 - 2007
- Dresch Quartet – *Ritka madár*
X-Produkción – XP 037 - 2009
- Dresch Quartet – *Fuhun*
Fonó Records – FA-265-2 - 2011
- Dresch Mihály, Lukács Miklós – *Labirintus*
Fonó Records – FA-279-2 - 2013
- Dresch Quartet – *Kapu és kert*
Fonó Records – FA-289-2 - 2013
- Dresch Quartet – *Tördelős*
Fonó Records – FA-381-2 - 2016
- Dresch Quartet, Chris Potter – *Zea*
Budapest Music Center – BMC CD 235 - 2016
- Dresch Vonós Quartet – *Forrásból*
Fonó Records – FA-400-2 - 2017
- Dresch Quartet – *Árnyékban*
Fonó Records – FA-457-2 - 2021
- Dresch Quartet – *Live in London*
Morotva Records – MR-005 - 2024
- Dresch Vonós Quartet – *Reptető*
Fonó Records – FA-552-2 - 2024

Agócs Gergely

Jávorszky Béla Szilárd

Mint a hét mesterlövész

Agócs Gergely a Fonó Zenekarról, a közelítésekről
és a magyar népzenei kötődésükről

Az Agócs Gergely vezette, 1997-ben alakult Fonó Zenekar – melynek tagjai gyűjtéssel is foglalkoznak – fő profilját a magyarság, valamint a Kárpát-medence egyéb népeinek hangszeres és vokális zenei hagyománya, illetve azok hagyományhű feldolgozásai alkotják. A tagok (egyenként, de közösen is) más zenei műfajok – a klasszikus vonószene, az opera, a modern jazz irányzatai, a világzene vagy az autentikus klezmer muzsika – előadóival is együttműködnek, és e tevékenységük immár több tucat hanglemezen is tetten érhető. A miértéről és hogyanokról Agócs Gergelyt kérdeztem.

– Mennyire nehéz összeszervezni egy olyan zenekart, melynek szinte mindegyik tagja a saját formációjával is játszik, önálló szólókarriert épít, vagy történetesen tanít?

– Nem áthidalhatatlan nehézség, de azért kihívás. Mindenesetre – néhány cserejatekossal kiegészülve – a meghívások több mint kilencven százalékának eleget tudtunk tenni. A zenekar magját amúgy Gombai Tamás primás, D. Tóth Sándor „Satya” brácsás, Kürtösi Zsolt bőgős és jómagam (ének, fúvós hangszerek, koboz) alkotja. A kezdetek óta igyekeztünk énekesnőt is bevonni, mert a magyar népzeneben vannak olyan kötött hangnemek, amelyek nekem (mint bariton) nem fekszenek jól, viszont egy női hangnak kényelmesek. Az első tíz évben Herczku Ágnes volt velünk, azóta Navratil Andrea. És mindig játszott nálunk egy másodprimás, a kezdeti időkben – még Hegedős név alatt – Szabó Gábor „Suvi”, 2003 óta pedig Pál István „Szalonna”. Mindeközben Navratil Andreával egy időben társult hozzánk a cimbalmos Tárkány-

Kovács Bálint. Így vagyunk heten, mint a hét mesterlövész.

– A Hegedős a Honvéd Együttes kísérőzenekara volt. Hogyan lett belőle Fonó Zenekar?

– Amikor 2001-ben eljöttem a Honvéd Együttestől, még egy évig Hegedős néven futottunk. A Honvéd Együttes ezt egy idő után nehezményezte. Akkoriban jelent meg a *Mixtura Cultivalis* című lemezünk a Fonó Records-nál, és a Fonó Budai Zeneház akkori igazgatója, László Sanyi vetette fel, hogy legyünk Fonó Zenekar. Amúgy is évenként át működött ott klubunk. Estjeinken (*Fonó a Fonóban* címmel tartottuk őket) mindig igyekeztük a művészeti ágak közötti párbeszédet színpadra vinni. Ahogy mi nevezünk, a közelítéseket. Rengeteg kollégával adtunk közös koncertet, Gryllus Dánieltől Gerendás Péterig, Nagy Ferótól Spitzer Gyöngyi „Somáig”, vagy épp a klasszikus zenei hegedűvirtuózzal, Szabadi Vilmoossal játszottunk. Felemelő pillanatok voltak.

– Szabadi Vilmoossal játszottok a „Bartók: Túlparton” (Művészi zene és népzenei gyöke-

FONÓ ZENEKAR, 2014
FOTÓ: HORVÁTH JUDIT

rek)” című 2004-es Hungaroton Classic albumon is. Ezeket a közléteket később próbálták a lemezeiken is megmutatni?

– Persze, hisz’ miként Kodály Zoltán a *Magyarság a zenében* című tanulmányában írta: „Egyik kezünket még a nogáj-tatár, a votják, a cseremisiz fogja, a másikat Bach és Palestrina.”. A 2012-es *Vadbarokk* című lemezünkön a magyar népzene európai beágyazottságát igyekeztünk megmutatni. 2017-ben ugyancsak Kodály útmutatásai, de már a saját terepkutatásaim nyomán állítottuk színpadra az *Atyai ág* című produkciókat – immár a magyar népzene keleti irányú kapcsolatai jegyében. Ebben azt szerettük volna megmutatni, hogyan fogja a kezünket az a bizonyos nogaj-tatár, nem képletesen, hanem ténylegesen is, hiszen a produkcióban balkár, nogáj, baskír és kumuk vendégeket hívtam, akikkel keleti gyűjtőútjaim során találkoztam. A magyar népzene és a kipszak török népek zenefolklorja közötti párhuzamok felmutatása pillanatában pedig elérkezettnek éreztük az időt arra, hogy kulturális életünkben a finnugor nyelvi kapcsolatok mellett a türk kulturális rokonságunk képviselői is hangot kapjanak. Nem a „vagy-vagy”, hanem az „is-is” jegyében.

– Közben 2009-ben megjelentettétek a „Hateha! (Tánczázi slágerek)” című nagylemezt. Ez mennyire illeszkedik ebbe a sorba?

– Kevésbé, de azért igyekeztünk a mindenféle közlétesek nélküli, magyar népzenei énünket is kifejezésre juttatni. A *Hateha* mellett ilyen volt a 2020-as, a trianoni békediktátum századik évfordulója alkalmából színre vitt *Tanúhegyek* című produkciónk is, ahol tíz elcsatolt régiónak a hagyományörző zenészeit, énekeseit hívtuk meg, és velük együtt tíz koncert keretében bemutattuk, hogy az elmúlt száz esztendő történelmi viharai ellenére a magyar népdal miként él azokon a tájegységeken, amelyek magyar lakosai különféle szomszédos államok polgárai lettek. Tehát ez is a népzenei énünk színrevitelét kívánta hangsúlyozni. Viszont a közlétesek abban az értelemben benne voltak a produkcióban, hogy ezek az idős hagyományörzők ezt a zenei kultúrát nem kazettákról, vagy iskolákban tanulták, hanem családi örökségként hordják a szíveikben. Fontos hangsúlyozni, hogy mi nem csak az elszakított területek magyar ajkú lakosságát sajnáljuk, hanem a Szent Korona országainak egyéb, velünk ezer éven keresztül együtt élő nemzetiségeit is. Ők is – ahogy azt Bartók vagy Martin György megállapította – részei a Kárpát-medence kulturális egységének. Ezért ezeken a koncerteken, egy-egy villanás erejéig szlovák, román, ruszin vagy horvát népzene is bemutatunk, hogy megüzenjük a közönségnek: mi az ő hagyomá-

HELLI, DAGESZTÁN, 2014 – FOTÓ: SOMFAI KARA DÁVID

nyos műveltségüket is nagyra értékeljük, az ő népzenejüket is szeretjük. Függetlenül attól, hogy egy évszázaddal ezelőtt milyen hatalmi érdekek milyen államokat hoztak létre a fejük fölött.

– *A Fonó alapításának harmincadik évfordulója kapcsán két dupla nagylemezt terveztek megjelentetni. Mesélnél róluk részletesebben?*

– A két, CD-n eddig meg nem jelent *Tanúhegyek* és *Atyai ág* produkciók koncertfelvételeit szeretnénk nagylemezbe önteni. A turnéinkon mindig Sándor Csaba barátunk a hangmérnök, és ahol érdemesnek ítélte-ítéltük, ott rögzítette ezeket a fellépéseket. Sok esetben nagy pillanatok voltak ezek, titokban magam is szívesen előveszem őket, mert olyan jó hallgatni, ahogy együtt muzsikálunk a gyimesiekkel, a gömöri Káposzta Pistával vagy a zoboraljai asszonyokkal. E két produkció zenei anyagát az elmúlt évek egyfajta összegzésének szántuk, hiszen az internet megakasztotta a publikáló kedvünket.

– *Van egyébként ma még értelme CD-t megjelentetni?*

– Az említetteken túl több lemezterv is van a tarsolyunkban, de azt látjuk, hogy a fiatalabb kollégák már nem CD-eket adnak ki, hanem klipeket, dalokat jelentetnek meg az internet különféle felületein. De én nagyon örülök annak, hogy a Fonó Budai Zeneház az évforduló kapcsán vinyl sorozattal rukkolt elő, mert akik kizárólag az interneten akarják megjelentetni a zenéiket vagy a szövegeiket, és aztán felteszik azokat a felhőbe, azoknak üzenem, hogy ehhez a törekvésükhöz kívánok nekik friss, jó egészséget és – folyamatos áramszolgáltatást. Nem is kell olyan messzire menni, hogy itt a szomszédomban, igaz, a háború miatt, de nem egyértelmű és folyamatos ez. Én nem szeretném, hogy a mi életterünkben egy ilyen összeomlás bekövetkezzen. De nemrég Spanyolországban egyes régiók napokig áram nélkül

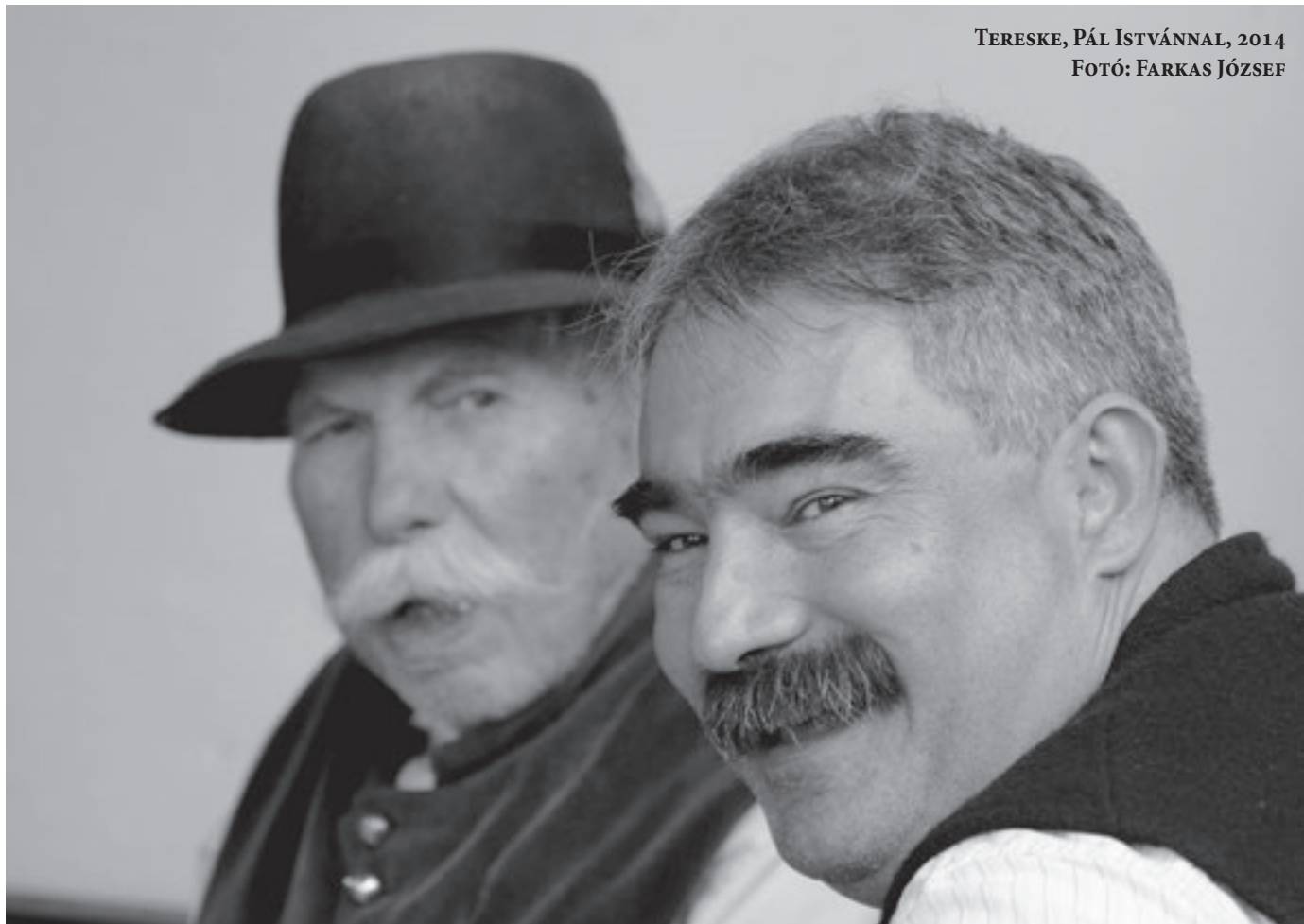
maradtak, így azok, akik addig a szerverekben, meg a felhőben elhelyezett tartalmikban bíztak, ha olvasni akartak, bizony fel kellett nyúlniuk a könyvespolcra.

– *Van olyan terved, amit fájdlasz, hogy nem valósult meg?*

– Az, hogy nem folytattuk a *Hatehát*. Olyan szinten készen áll a lemezterv, hogy tudjuk, melyik dallamokat hogyan rakjuk egymás mellé, milyen hangnemben és milyen ritmusképletben muzsikáljuk el. Tehát minden megvan hozzá. A *Hateha* – mint az alcíme is mutatja – tánczázi slágerek gyűjteménye. A tánczázmozgalom a hetvenes években az erdélyi zenék berobbanásával szólt nagyot, pedig már akkor is ott voltak a magyarországi tájegységek zenéi. Akkor úgy hívták, hogy dunántúli meg szatmári, holott a dunántúli elsősorban a somogyit jelentette, a szatmári pedig inkább a szélesebb értelemben vett felső-Tisza-vidéket. Tehát abban voltak szabolcsi, zempléni, kárpátaljai dallamok is, vagy akár a hortobágyi puszta északi széléről származó zenék.

– *Más lemeztervek?*

– Több is van. A legkiforrottabb talán a *Genius Loci*, amelyben az egyes régiók áthallásait szeretnénk megmutatni. Tehát Szatmárból nemcsak a magyart, hanem a cigányt, Gömörből nemcsak a magyart, hanem a szlovákot és így tovább. Tényleg nagy fékezőerőt jelent ez az új publikálási trend. A nagyobb ívű zenei-művészeti koncepciókat egy-egy lemezen lehet megjeleníteni, mindemellét úgy tűnik, mintha a közönség elfordult volna a lemezeiktől. Mintha már nem lenne elég türelem „egy lélegzetvételle” végighallgatni hatvan-hetvenpercnyi zenét. Koncerten még igen, mert a közönség odajön, fizikailag ott van, és nem tud miniket kikapcsolni, nincs a zsebében ilyen távirányító. Talán ezért sem tartunk kétrészes koncerteket. Nyilván a nagyobb ívű produkciók, mint az említett *Tanúhegyek* vagy

az *Atyai ág* eleve kétrészesek voltak, ezért is gondolkodtunk dupla nagylemezben.

– *A Fonó Zenekar nem sűrűn próbál és lép fel. Nyilván nem ebből éltek.*

– Nem. A tavalyi év nagyon rossz volt, két koncertünk volt összesen, de idén – a már lezajlott koncertjeinkkel együtt – több mint tíz fellépés várható. Érdekes, hogy a Covid éveiben nemhogy lecsökkent, hanem még meg is ugrott a meghívásaink száma. Persze főleg szabadtéri rendezvényekre. Kapolcsra mindig invitálnak, idén is ott voltunk a Művészetek Völgyében. Mindig próbálunk csemegével előrukkolni. A Hagyományok Háza Folkudvarán például azt kérték, hogy mivel abban az évben három napon keresztül a bakonyi kultúrával foglalkoztak, mi is olyasmit állítsunk össze. Erre összetettünk egy olyan másfél órás koncertet, amelyben az elejétől a végéig dunántúli magyar népzene szólt. A hosszifuruglától a kanászkürtön keresztül a dudáig vagy a soproni cimbalomzenéig.

– *Ezeket a koncerteken csak egyszer játszóatok el, vagy egyes elemei beépülnek a repertoárba?*

– Amikor azon gondolkodunk, mit játszunk legközelebb, nem az a kérdés, hogy mit muzsikáljunk, hanem hogy mit ne muzsikáljunk. Ennek a dunántúli koncertnek a fele már korábban meglévő darab volt, oda csak a másik felét kellett összeállítani.

De hogy egy másik alkalmat említsek, idén március 15-én a Várkert Bazárban adtunk egy ünnepi műsort, és ott is nagyjából a felét kifejezetten arra az alkalomra állítottuk színpadra. Persze rögzítettük, hogyha a jövőben nemzeti ünnepeink alkalmából hívnának koncertet adni, akkor az előadás zenei anyaga ne merüljön feledésbe. Szóval igen, ilyen speciális feladatokat is örömmel vállalunk, mert egyrészt kihívás, másrészt annak a sok mindennek, ami bennünk leülepedett a magyar népzeneből, így van alkalma felszínre törni.

– *Az albumaitok borítóin is érződik egyfajta koncepció...*

– Örülök, hogy észrevetted, és igen, ezeket a lemezeket vizuális műalkotásnak is tekintem. Persze zenei szempontból egy-egy lemezszám önmagában is az, de az albumainkat mindig úgy próbáltuk/próbáltam megszerkeszteni, hogy legyen íve, az elejétől a végéig végighallgatható koncepciója. Például a *Mixtura Cultivalis*-on – mivel a mixtura párhuzamos többszólamúságot jelent – a lemez három pontján három egymástól különböző többszólamúság jelenik meg az énekben. Vagy akár a zárószámban, az *In Memoriam Bohumil Hrabal*-ban a német népzeneből a cseheken, morvákon keresztül a csallóközi magyarságig átszűrődő rezesbanda-muzsikának a vonós hangszereken

megvalósuló imitációja hallható. És nem véletlen, hogy a végén úgy elhal és ködbe vész a zene. 2002-ben érzékeltek, hogy egy korszak végén járunk, az internet berobbanásának éveiben, ami rengeteg gondolatot előhívott belőlünk.

De a borítókra visszatérve: igyekszünk különös műgonddal az albumok grafikáit is művészi keretbe foglalni. A *Vadbarokkon* egy szőlőkacs látható, ami a barokk szövevényességére utal. Külön üzeneteket hordoznak a *Mixtura Cultivalis* archaizáló fényképei, vagy a *Hateha* a táncházmozgalm hőskorából származó képi világa. Nekünk ez mindig fontos volt. Ezért is gondoltunk például, hogy az *Atyai ág* ne lemez legyen, hanem egy könyv, melyben négy nyelven – magyarul, angolul, oroszul és törökül – leírjuk, hogy mik is ezek a párhuzamok. Hogy a türk nyelvcsalád kipcsak ágának nyelveit beszélő etnikumok népzeneje miért is áll ilyen közel a magyar népzenehez. Miért van az, hogy egyazon dallamtípus két nagyon közeli magyar és türk változatát tudjuk megjeleníteni egymás mellett. Szóval ezek érdemelnének néhány oldal leírást. Nem tudományos, lábjegyzetes szövegre kell gondolnunk, hanem igényesebb ismeretterjesztésre. Lehet, hogy ráérő időm-ben, azaz éjszakánként, a jövő esztendőben sikerül majd megírnom ezt a szöveget. ■

Lukács József „Lujó”

Jávorszky Béla Szilárd

A Fonót az igazgatók és az odajárók tették olyanná, amilyen

Lukács József „Lujó” alapító-tulajdonos évfordulós dilemmái

Amikor Lukács József – vagy ahogy mindenki ismeri, Lujó – 1995-ben megalapította a Fonó Budai Zeneházat, akkori cége, az orvoselektronikai profillal működő 77 Elektronika kifejezetten szárnyalt. Ő pedig úgy gondolta, hogy az ott keresett millióit ebbe a nonprofit intézménybe „fekteti be”. Merthogy akkoriban az állam fenntartóként épp kivonult a művelődési házakból, azok egyre jobban amortizálódtak, lepukkantak és ezzel együtt marginalizálódtak. Miközben – még Los Andinos rajongóként – rendszeresen járt a józsefvárosi klubba, meg a közgáz jazzklubba Dresch Mihályt hallgatni. Mindkét helyen meg lehetett fulladni, annyira nem volt se tér, se levegő. Zenekarával, a Los Gringos-szal meg rendszeresen járta az országot, és mindenhol azt látta, mennyire borzasztóak a körülmények. Sőt, egyre borzasztóbbak. Meg azt is, hogy ez a kultúra így meg fog halni. Közben a 77 Elektronika székházába tartva nap mint nap elment a Sztegova utcai málladozó épületegyüttes előtt. Idővel úgy gondolta, tökéletesen alkalmas hely lehetne ennek a kultúrának.

Az idén harmincéves Fonó Budai Zeneház mindmáig megőrizte eredeti küldetését: nagyjából a magyar és határon túli népzene és néptáncnak nyújt állandó bemutatkozási lehetőséget, kisebb részt az (etno) jazz és a világzenei irányzatoknak.

– 2004–2005-ben a Fonó Budai Zeneház átért egy komoly válságot, de azóta, úgy tűnik, működőképes. Még ha sok minden nem is futotta ki magát, amit az induláskor a magad menedzser szemléletével beletettél.

– Hát igen, be kell látnom, egy ilyen intézmény mögé akármilyen gazdaságot teszek, nem tud önfenntartó lenni. Bár csendben megjegyzem, jó példának ott van a BMC, ahol persze erősebb a gasztronómiai rész, meg diverzifikált, de valószínűleg Gőz László is úgy képes önfenntartó lenni, hogy a filmzenéket, amiket fölvesz, meg azt a hatalmas előadótermet profibban hasznosítják, mint mi a stúdiót. Ami nekünk önmagában is veszteséget termelt. Tehát a BMC vagy az A38 Hajó – ahová az állami Petőfi Rádió és Televízió betelepedett – gazdasági példája azért ott lebeg a szemem előtt.

A Fonó viszont a gazdasági önfenntartást nem tudta megvalósítani, illetve van egy másik tévedésem, hogy egy polgárosodó országban szerintem magának a polgárságnak több felelőssége van a saját kultúrájának a megtartása, megvédése érdekében. Itt a tehetősebb vállalkozói rétegek nagyobb mértékű támogatására is lehet gondolni, de a polgárok önmagukban, a pusztán jelenlétükkel is támogathatják az általuk preferált kultúrát azzal, hogy elmennek és kifizetik a jegyet. A támogatásokat viszont mégiscsak az államtól kell beszélni, mert a polgárság azt gondolja, az állam dolga, hogy a kultúrát fenntartsa. Amikor meg az állam olyan kultúrát tart fenn, amelyet ő akar, akkor meg hóbörög. Szerintem ez ellentmondás, de a társadalom ezen nem lépett túl. És végül az, hogy a Fonónak nem megy annyi-

ra jól anyagilag, nem tud olyan produkciókat elhozni, amiket szeretne, az azért van, mert nem állt bele abba a vonalba, hogy az állam éppen mit akar. Ebből a szempontból remek partnerem Horváth László igazgató, még akkor is, ha a habitusa nálamnál darabosabb. Volt, hogy nekem kellett összebékíteni őt valamelyik állami korifeussal. De a Fonó ma is létezik, és lehet, hogy nem tud kellően nagy ívű programokat megvalósítani, de sikerült függetlennek maradnia, ami önmagában nagy érdem.

– Horváth László kétszer vezette a házat: egyszer rövid ideig még a hőskorban, másrészt az elmúlt tizenek évben. Mi változott meg benne?

– Sokkal érettebb lett. Az első tizenöt év, mondjuk úgy, az útkeresésről szólt, sűrű igazgatóváltásokkal, és benne volt a pakliban, hogy ő is csak egy lesz a sok között. De azért 2009-ben újra bizalmat szavaztam neki, és lám, azóta alkalmas vonalat képvisel, egyenesben, életben tartja a házat. Más kérdés, hogy anno úgy állapodtunk meg, hogy maximum tíz évig vezeti a házat, közben kineveli az utódját. Ez valahogy nem jött össze. Pedig regnálása elején hozott jelölteket, de ki ezért, ki azért, ki amazért nem vált be, egyikük kezébe sem lehetett volna odaadni a Fonót, úgyhogy Laci beleragadt ebbe a pozícióba. Ami számomra persze kockázatos, mert egyrészt mi lesz, ha egyszer megunja – különösen akkor, amikor gazdasági értelemben szorul a hurok – másrészt ő is öregszik, és önmagában szomorú látni, hogy az ifjúság mennyire nem tud érdemben bekapcsolódni. És most nem azokról az ifjú kollégákról beszélek, akik teszik a Fonóban a dolgu-

FOTÓ: BARSIK GÉZA

kat, hanem azokról, akik a vállukra vennének egy ilyen méretű intézményt.

– *Pedig hát ti is voltatok fiatalok.*

– A Fonót nyitó gárda átlagéletkora harminc alatt volt, a magam harmincnégy évével messze a legöregebbnek számítottam. De most valahogy nem látom az erőt vagy az elszántságot az új generációban.

– *Ők mibe fektetik a pénzüket?*

– Nem tudom, nem tartom a kapcsolatot a fiatal vállalkozói réteggel. A Fonót, ugye, a mai napig támogatja a 77 Elektronika – a kedvemért –, meg a MOL (ami félig-meddig állami mecenatúra) látott bennünk fantáziát, és – kisebb összegekkel – szponzorált még az állami tulajdonú MFB Bank és a Garantiqa. Az összes többi állami pályázati pénz viszont – huszonpár éve ez velük a bajom – voltaképpen állandó ügyeskedésre készítetik a pályázókat. Hogy mit hová lehet elszámolni. Arra, hogy az intézményben legyen fűtés és világítás, hogy ki legyen takarítva, azaz a ház üzemeljen, arra nem lehet pénzt szerezni. Műsorokra, projektekre igen, de azzal projekt alapon kell elszámolni. De közben mitől működik a ház? Számomra érthetetlen, hogy miért nem lehet elfogadni a működési támogatást, hogy a ház a maga harmincéves tapasztalata alapján dönthesse arról, hogy milyen projektekre mennyit költ.

Miközben, mondom, a legjobb az lenne, ha nem kellene az aktuális politikai erővel mindig csatákat vívni. Ha azok nem akarnák folyton beletenni a saját elképzeléseiket a kultúrafinanszírozási rendszerbe. És akkor mondhatjuk, igen, mi megfizetjük az adót, abból meg legyen nekünk kultúra. Na, de ebbe már végképp ne menjünk bele! A létezési stabilitást mindenesetre szerintem így kellene megoldani, a színvonalat meg azzal a közönséggel, aki ide jár. Akik

meg máshova járnak, és más színvonalat vagy kultúrselejtet igényelnek, azok meg azt támogassák a jelenlétükkel, vagy más eszközökkel.

– *Az utóbbi tíz évben nem is kellett mecénásként a Fonóba beleszállni?*

– Kellott volna, csak nem volt miből. A pénzem, meg az öcsém pénzét mind beletettem a Prodosoft vállalatirányítási rendszerbe, amit tavaly augusztusban zártam be, mert folyamatosan egy fonónyi veszteséget termelt. A kütyüiparból kiöregedtem, ezért úgy gondoltam, a tapasztalatomat beleteszem egy igazán jó vállalatirányítási rendszerbe. Ami szerintem valóban remek lett, de annak konjunkturális szakaszából kicsúsztunk. A Covid óta meg nagyon megváltozott a világ, a gazdaság, ami nem kedvezett nekünk. Már három évvel ezelőtt be kellett volna zárni, csak az ember mindig az utolsó pillanatig húzza. Következő nagyot meg már nem akarok dobni. Ez már tök más világ. Csinálják a fiatalok.

– *Az arányszámokat nézve nagyjából miként áll össze a Fonó éves költségvetése?*

– Évente negyvenmilliót visz el a rezsi, hatvanmilliót a bérek, jutalékok. Ami csak a működéshez elég, ezen kívül ott vannak a programok. A bevételnek közel húsz százalékát teszi ki a szponzoráció, negyven százalékát az NKA és egyéb állami támogatás, húsz százaléka a jegyeladásból van, tíz százaléka az egyéb forrásokból, tíz százaléka pedig a kiadói tevékenységünkéből. Miközben az utóbbi tíz évben én már csak olyan bújtatott támogatásokat tudok adni, mint mondjuk fizettem a ház könyvelőjét, meg a Fonónak nem kell az épületért bérleti díjat fizetni. Ami után egyébként még befizetem az adókat. Legutóbb 2021-ben a Dension leépítése kapcsán egy felszabadult ingatlan eladásából lett pénzem, abból toltam be a

házba a klímát (talán harmincötmillió volt), mert annak legalább van látszata. De a napi karbantartást három éve már a Fonó gondalkodja ki.

– *Ma bele mernél vágni egy „Utolsó Óra” nagyszágrendű projektekbe?*

– Az *Utolsó Óra* a kilencvenes évek végén beláthatónak, finanszírozhatónak tűnt. Ha ma is állna mögöttem egy jól menő vállalat, ugyanúgy belevágnék. De akkor, persze, más időköt éltünk. Valószínűleg a végén nem jött ki nullára, de mivel az egész Fonó veszteséges volt, végül is mindegy. A nyereségesség sosem érdekelt. Ahogy azt sem tudom, hogy az elmúlt harminc évben mennyit tettem a Fonóba. Pár évvel ezelőtt a *Forbes* magazinban írtak rólam egy cikket, ők, ugye, csak a számokból értenek, mondtam nekik valamit, de soha nem mértem, nem is érdekelt. Nyilván ismerem a magam egzisztenciáját, az aktuális vállalkozásom potenciálját, hogy mennyit tudok megtermelt pénzből eltapsolni. De 2010 óta gyakorlatilag nincs olyan vállalkozásom, ami értelmes mennyiségű pénzt termelt – sőt, inkább a pénzt vitte –, úgyhogy a Fonó támogatása részemről elmaradt, vagy alacsony szintre csökkent.

Horváth Laciékat sarkallom, ahogy fogalmazni szoktam: „Mit mondtok majd az ötvenéves jubileumon? Nem lehet mindig az *Utolsó Órára* hivatkozni.” Az, hogy Gábor Áron rézágyút öntött, a maga idejében klassz tett volt, de ma nem ebből élünk. Olyat kell ma tenni, ami jelentős és marandó. A Fonó nyitása óta nagyon megváltozott a világ, ezt nem győzöm hangsúlyozni, de ez különösen az elmúlt tíz évben gyorsult fel. Ma arra próbálom ösztönözni őket – több-kevesebb sikerrel, tehát nem reménytelenül –, hogy igényes színvonalon streameljenek. Már a Covid megmutatta, hogy ez működik, viszont azóta elfogyott a lendület. Miközben ezáltal nem csak egy lokális közösséget tudsz megszólítani, hanem egy sokkal szélesebbet. Mára a világ kiszélesedett. Mi még világszenén vagy rockzenén szocializálódtunk, és alig vártuk, hogy koncert legyen, ma meg átszisz kettőt, és meghallgatod Frank Zappa 1971-es *Fillmore East* koncertjét. Mert megteheted.

– *A globalizmus persze Budapestet is elárasztotta, sok szempontból összevont a várost, de a Fonó ma is túlságosan kiesik a fősodorból.*

– Az idők során többször fölmerült a Fonó költözése, de mindig ellene voltam. Nem kell, hogy a Fonó belefeküdjön a szórakoztatóiparba. A Fonóba szándékkal jöjjenek az emberek. Mondják, persze, messze van. Miközben, mondjuk, Londonban minden messze van. Nem tudsz közel lenni semmihez, mert akkora a város.

– Ha a már emlegetett BMC-t vagy A38 há-
jót nézzük, azok, ha nem is a centrumban, de
viszonylag a városban vannak. Hozzájuk ké-
pest a Fonó mindig is külvárosinak számított.

– A cigánysor is falu szélén van, mégis
mennyi jó muzsikus lakott ott. Egyébként
meg mihez képest? Újpestről nézve a BMC
is messze van. A belváros nem abból a szem-
pontból érdekes, hogy ott laknak az embe-
rek (mert nem ott laknak), hanem mert
oda járnak random szórakozni. Meg persze,
koncert is van. De az Operába sem azért
járnak az emberek, mert a belvárosban van,
hanem azért, mert tudják, hogy ott azt a faj-
ta kultúrát kapják, amire szükségük van. A
Fonó ugyanez, csak egy másik szegmens-
ben. Nem gondolom, hogy a Fonó helyze-
tén javítana, ha bemenne a belvárosba. Sőt,
szerintem rontana, mert elkurvulna, és azt
kezdené kiszolgálni, ami ott van. Más kér-
dés, hogy ezt az egyre fogyó érdeklődést ki
kell-e szolgálni. Meg hogy a fiatalokat mi-
ként kell kiszolgálni: kultúrával vagy hatal-
mas bulival, amiután összesöpörjük az in-
jekciós fecskendőket. Az ezredfordulón a
Hangárt azért kellett bezárnunk, mert a Fo-
nó szempontjából működtethetetlen volt.
Egyrészt annyi ember fért el ott, aminek a
Fonó infrastruktúrája nem felelt meg, más-
részt a szélesre nyitott közönség ezt hozta
magával. Ami külön elszomorít.

– A Fonó palettájáról mostanában a világ ze-
néit – és ezen nem a világzenét értem – hiá-
nyolom, de ennek nyilván anyagi okai van-
nak. Meg a jazzt. Tizenöt éve, a válságos idő-
szakban hoztatok egy ilyen cenzúrát, nem?

– Nem tudatosan döntöttünk így. Az ak-
tuálisan regnáló igazgatók értelemserűen
meghatározták az arculatot, egy népzene-
sz érdeklődésű vezető idejében nem volt lénye-
ges, hogy milyen jazz programok vannak a
házban. Meg ha egy kísérleti jazz koncertet
huszonnégyen hallgatták meg, legközelebb
már senki nem erőltette. De tudatos profil-
tisztítás sosem volt – egyszerűen az élet így
hozta. Ahogy azt is, hogy a ház programjá-
ban túlsúlyba került a magyar népzene.

Amikor a Fonó 1995 őszén megnyi-
tott, még mindent kellett képviselnie. Azóta
szakosodott a piac, és ha, mondjuk, jó jazzt
akarsz hallgatni, inkább elmész a BMC-be,
a BJC-be vagy a Jedermann Caféba. Meg-
lettek azok a helyek, amelyek jobban tolják
a jazzt. Mi meg toljuk a népzeneit. Ez sze-
rintem törvényszerű szakosodás, és csak ke-
vés, nagy büdzsével dolgozó intézmény tud-
ja fenntartani az igazi változatosságot, mint
mondjuk a Művészetek Palotája vagy a Ma-
gyar Zene Háza.

– A Fonó tehát ma a helyén van?

– Voltaképpen igen, mert most ez a he-
lye. Ha tudnék jobbat, ösztönözném. Amit

mondjuk az utóbbi időben az indíttatásom-
ra megszervezték, az a hétfői és keddi örö-
menzés. Ami, ha akarom, bevált, ha akarom,
nem. Az *Ír session* írásmintára készült, de vé-
gül is belterjes muzsikálgatás lett belőle. Ab-
ból a szempontból jó, hogy legalább teret
enged a nem előadói jellegű zenei közös-
ségeknek, de az érdeklődő „közönség” hi-
ányzik. Ezek nem együttesek, vagy előadók,
nem is ez a céljuk, de külső érdeklődés hiá-
nyában eltompul az egész. És ez igaz a ked-
di *Vonós sessionre* is.

– Mi lehet az oka ennek a belterjességnek?

– Szerintem a Fonó keveset tesz azért, hogy
népszerűsítse. Valószínűleg azért, mert ha
be kell osztani, hogy mire költ, akkor nem
az ingyenes rendezvényét fogja reklámozni.
A „zenészek” ráadásul nem azért jönnek,
hogy fogyasszanak, hanem hogy muzsikál-
janak. Így aztán nincs bevétel, és a büfés in-
kább hazamenne már. Pedig a közösségpí-
tés nem csak a zenélő közösségre vonatko-
zik, hanem a hallgató közösségre is, meg a
táncolókra. Az írásmintára is igazából táncolni
kell. Időnként előkerül egy-egy pár, aki eljár
egy reelst vagy jüget, de nem alakul ki valódi
közösség. Cserébe sokan játszanak, mond-
juk tizenöten, pedig az írásmintára négy fő
is érvényesen megszólaltatja.

A magyarnál is ez van, azt is tánc alá
kéne játszani, a hobbistáknak is. Illetve ott
mindig van profi hegedűs-brácsás-bölgös.
Ettől aztán ez valójában egy iskola vagy tan-
folyam. Az elején kértem Porost, hogy né-
ha csináljon úgy, mintha telefonhívása len-
ne, és menjen ki húsz percre, és nézzük meg,
hogy mit tudnak a srácok nélküle. Mert ak-
kor valakinek az élére kell állni a bandának.
De ők végigmuzsikálják az egészet, mert
„meg vannak fogadva”, ez egy „szolgálat”,
de valójában ez a küldetésük is. Nyilván az
ember mindenféle szépet álmodik, miköz-
ben a valóság nem olyan. Jó, hogy létezik,
de szerintem lehetne sokkal jobb is.

– A többi napra egyébként el szokták járni?

– A szerdai táncházakra már nem, nem ér-
zem ott jól magam. A csütörtöki kísérleti
estekre időnként eljövök. Meg persze a na-
gyobb, exponált koncertekre, mindegy, mi-
lyen napom tartják.

– Még mindig ott laksz a szlovák-magyar ha-
táron?

– Nem, a csákányházi birtokot a Covid
alatt földadtam. Ismét Budapesten élek, de
vettem Balatonudvariban egy házat, arrafe-
lé cseperedik két unokám is. Csak hát a csá-
kányházi életet egyrészt nem lehet reprodu-
kálni, másrészt meg, sokszor mondtam már,
a világ megváltozott. A szlovák határ túlól-
dalán tulajdonképpen egy baráti Fonót hoz-
tam létre, mindenki nagyon élvezte, ma is
sokan emlegetik. De amikor 2022-ben, a
Covid vége felé felszámoltam, a törzsvendé-
gek kérték, rendezzünk egy nosztalgia par-
tit, ami létre is jött a Fonóban, a népzene-
sz találkozó mellékrendezvényeként. S bár az
első évben a kemény mag eljött, a második
évben már ők is alig. A harmadik évben pe-
dig meg sem szerveztem. Megváltozott a vi-
lág, vagy megöregedtünk. Ehhez idomulni
kell. Valószínűleg etapokban mérem a saját
életemet, Csákányházán lezártam egy kor-
szakot, ennyi volt, tizenöt év.

– A Fonó meg harmincéves. Miért ragasz-
kodsz hozzá?

– Nem ragaszkodom hozzá, hanem túllé-
pett rajtam. Ha nekem kellene tekerni a Fo-
nót, akkor valószínűleg tizenöt éve bezá-
ródott volna. De a Fonó nem az én cicám. Jó,
hogy egykor többet álltam mögötte, többet
segítettem, meg többet szóltam bele abba,
hogy mik legyenek. De azért a Fonó elég-
gé független volt éntőlem is. Bizonyos igaz-
gatóknak több kellett, másoknak kevesebb,
de nem én tettem a Fonót olyanná, amilyen.
Nekem volt egy vízióm róla, és a sorban ér-
kező igazgatók, meg az odajáró közönség
tette ilyenné, amilyen. ■

Mezei Péter

Jávorszky Béla Szilárd

Népzene, világzene, jazz

A Fonó-lemezboltos Mezei Pétert csak a minőség érdekelte

Sosem számított vérbeli kereskedőnek, mindig a zene felől közelített: az elmúlt bő négy évtizedben olyan vinyl- és CD-lemezeket árult, amelyekről úgy gondolta, hogy minőséget képviselnek. Legyen az népzene, rock, jazz vagy blues. A Fonó Budai Zeneház alapítása óta ő viszi ott a lemezboltot, melynek helye az idők során többször változott, meg 2010-ig sokkal jobban ment. Ugyan takaréklángon, de ma is létezik.

– *Úgy tudom, a jazz felől érkezél, és már korábban is lemezboltot vittél Budapesten.*

– Magyarországon 1982-ben én nyitottam a harmadik maszek lemezboltot a Szív utcában – a győri Kiss Attila „Rütyi” és a Fonográf-dobos Németh Oszkár után. Kicsit szabadabb volt már akkor a világ, bementem a VI. kerületi Tanácshoz engedélyért, kedves pufók asszonyka fogadott a kereskedelmi osztályon, mondta, „Péter, lemezboltot nem lehet, de nyisson műszaki cikk kereskedést, tegyen a kirakatba egy hatalmas rádiót, nagyon árazza be, hogy soha ne vigye el senki, és aztán fű alatt mehet az egész, nem lesz gond.” Így is tettem, és tényleg nem volt gond. Mivel akkoriban a magyar népzenet rengeteg boltban lehetett kapni, jazz viszont sehol sem volt, belevágtam egy jazzbolt nyitásába. Ami persze nem okozott gondot, hisz tizennégy éves koromtól hatalmas jazzrajongó lettem. Így lett a bolt neve Newport, ősztől tavaszig klubos hangulattal, zenét hallgattunk, kávézhattunk, szóval amolyan mini kultúrbarlangnak számított az üzlet. Nyáron jöttek a keletnémet turisták, akik vették az igényes rockzenei lemezeket. Nagy feeling volt ott.

– *Miként kerültél a Fonó csapatába?*

– A Newport idővel átköltözött a Lenin körútra (ma Teréz körút), a Nyugati pályaudvar mellett az első kapualjba, ami kisebb helyiség volt, de frekvenciáltabb. És már épp kezdtem unni, hogy az áruért rendszeresen végig kellett túrnom a párizsi, stuttgarti, müncheni, bécsi antikváriumokat, amikor Balogh Tibi barátom – maga is nagy jazzbarát – mondta, az egyik barátja saját klubot szeretne nyitni, jöjjenek el az egyik megbeszélésre. Elmentem, Lujó vázolta, mire gondolt, és kérte, vigyem ott a lemezboltot. Megtetszett Lujó karaktere, habitusa, szimpatikus dolgokat mondott, úgyhogy jöttem. És azóta is itt vagyok.

– *A Fonót lényegében Lujó zenekara, a Los Gringos tagjai hozták létre a két kezükkel, sokszor hályogkovács módjára. Te is részt vettél a ház előkészítő munkálataiban?*

– Persze, és hatalmas, életre meghatározó élményeket szereztem. Emlékszem, a nyitás előtti napon hajnali négykor még Lujóval a nagyteremhez vezető átjáróban fúrtuk le a lapokat, hogy majd szőnyeget lehessen terí-

teni rájuk. És mikor közöltem vele öt körül, hogy kész, nem bírom tovább, mosolyogva mondta, nyugodtan menjek haza aludni, majd ő egyedül befejezi. Akkor, amikor már bő egy hónapja minden nap reggeltől éjjel 11-ig nyomtuk az ipart. Másnap pedig jött a nyitás, azon a hétvégén az amerikai Rova Saxophone Quartet, ifjabb Csoóri Sándor zenekara és a Dresch Quartet csapott hatalmas nyitóbulit. Annyian jöttek el rájuk, hogy a Fehérvári úton bekanyarodott a sor. Persze teleraktuk a várost plakátokkal, a nevek szépen virítottak rajta, csak azt felejtettük le róla, hogy melyik nap és hány óra kor lesznek. A cím viszont – Sztregova utca 3. – szerencsére szerepelt. Valahol még megvan egy plakát a nyitóbuliról.

– *A lemezboltban milyen kínálatot indultál?*

– Lujó teljesen szabad kezet adott, úgyhogy népzeneben, jazzben, bluesban hozhattam, amit gondoltam. Idővel pedig tovább bővíthettem a kínálatot. Azokat a kiadókat is behoztam Magyarországra, amelyeknek a lemezei addig sehol sem voltak kaphatóak itthon. A Fonót tényleg egy szerelemcsapat indította be, amatőrök voltunk, de nagy lelkesedéssel pótoltuk a tapasztalathiányt. Mindenki csinált mindent. Évekig én fizettem ki a zenészeket, vettem fel a telefont, ha kellett, takarítottam vécét, zártam a házat hajnalban. Ezt a talpas hozzáállást mindig szerettem. És a habitusomnak nagyon megfelelt, sose akartam felül lenni, irányítani. Persze alapvetően a lemezboltot vittem, de Lujó sosem játszott a főnököt, őt csak az érdekelte, hogy működjön a dolog. A házban minden este remek koncertek szóltak, amikor bezártam a lemezboltot, beálltam a kávézóba, és főztem a kávé. Remek csapat jött össze.

– *Mit emelnél ki a korai időszakból?*

– Nagy lépésként éltem meg, amikor 1997 körül a Vörösmarty téren a karácsonyi vásárba kitelepülhettem. Másfél hónapon át minden nap ott dolgoztam, este meg irány a Fonó. Nem is tudom, hogy bírtam ki fizikálisan a megterhelést, vélhetően a nagy tenni akarás és a magyar zene és zenészek szeretete lendített át mindenem. Jó kis standot készítettem, egész nap szólt a zene, csak jó lemezeket vittem ki. Magyar népzene, világzene, jazz. A gazdasági oldala is működ-

dött és az emberi oldala is, ami nekem legalább annyira fontos. Csillogó szemű emberekkel találkoztam, akiket lelkileg annyira megérintett a magyar zene szépsége, lazasága, mélysége, egységese, hogy később rendszeresen visszatértek. Mert nálam olyan zenéket hallhattak, amiket a rádiók nem játszottak. Például Szalóki Ági *Hallgató* című lemezét, ami finom, ízléses, érzékeny muzsika. Az egyik nap jött egy angol fickó, mondta, venne egyet. Másnap újra jött, hogy öt ugyanilyen lemezt kér, mert ezt viszi haza mindenkinek karácsonyra. Hasonló vásárlókból sok volt ott. Szerintem ez a legjobb országimázs.

– *Maga a lemezbolt még mindig működik a Fonóban?*

– Takaréklángon. Öt-hat éve már látszódtott, hogy ez a piac is erősen megy lefele, pedig hát itt még van egy szűk mag, amelyik szereti a kézzel foghatót. Sokan egy életen át gyűjtötték a nagylemezt, később a CD-t, aztán nekiálltak letöltogetni. De a tizediknél rájöttek, hogy nincs rá szükség. A fiataloknál is látok már egy réteget, amelyik inkább szereti kézbe venni. Mint valami könyvet. Amikor 2008 karácsonyára megjelent a Csík zenekar *Ez a vonat, ha elindult, hadd menjen...* lemeze, tele nagy slágerrel, az első huszonöt darabot kivittem a Vörösmarty térre. Nem is tudom, a mellettem lévő árusok hogy bírták, de szinte az egész vásár ideje alatt ez a lemez szólt a hangszórómból. Januárban találkoztam Szabó Attilával, a zenekar tagjával, aki tudta, hogy kivittem belőle huszonöt darabot. És nevetve meséltem neki, hogy ezeregyszáz darab ment el. Azt hitte, hülyéskedem, pedig akkor, ezzel a lemezzel robbantak be igazán.

– *Mely Fonó-kiadványok mentek még ilyen szépen?*

– A Ghymes, amikor még nálunk tartott klubot, a csilláron is logtak. Lujó erősen segítette őket, hogy be tudjanak épülni a hazai zenei életbe, aztán az 1998-as *Rege* hozta meg nekik az áttörést, abból elég sokat tudtam eladni. Dresch Misi lemezei folyamatosan mindig jól mentek. Ja, és a Besh o droM első lemeze. Akkoriban nyitott a Hangár, alkalmaként ezerkétszáz ember, na ott tényleg megjött a balkáni hangulat.

– *Lujó erre húzta be a keziféket...*

– Lujónak szerintem jó ízlése van, érezte, hogy kellene a mocorgós bulik, de nem mindenáron. Szerette volna megtartani a családi hangulatot, nem akarta az ezekkel a koncertekkel járó kellemetlenséget. Erre amúgy mindannyian törekedtünk, magam is a lemezboltban. Lujó amúgy nem akarta, hogy bármi befolyásolja a függetlenséget. Persze, hamar kiderült, hogy pusztán jegybevételből nem lehet a Fonót fenttarta-

ni hosszútávon. Úgyhogy szűkíteni kellett a stábot, 2004-ben lényegében mindenkitől megvált. Leszámítva Lévay Melindát, Marika nénit, a takarítónőt, meg engem. Akkor hárman vittük a házat, lecsupasztva, kis büdzséből.

– *Ma egyébként miként látod a Fonót? Eltelt harminc év, Te is öregedtél, a Fonó is más lett. Lujó szerint nem lehet mindig az „Utolsó Órára” hivatkozni.*

– Én ezt máshogy látom. A Fonó 1995-ben teljesen új fejezetet nyitott a magyarországi klubéletben. Addig voltak a kultúrházak, melyek épp a rendszerváltozás környékén haldokoltak. És kellett egy hely, ahonnan a Ghymes, a Besh o droM és mások elindulhattak, ahol Szabados Gyuri bácsi a Kassák klub után új otthonra lelt, ahol Dresch Misi régi klubja megújult és folytatódhatott, plusz szisztematikusan, szerdánként ment a táncház és a táncitanítás.

És a Fonóban ez folyamatosan működött, függetlenül a politikai kurzusoktól. Amikor Ferenczi Gyuri feloszlatta a rhythm and blues zenekarát és belekezdett abba, amit ma is csinál, mondtam neki, itt van a csütörtök, tudom, hogy szar nap, de hátha. Az első koncertjükön hárman voltunk (engem is beleértve), a másodikon hárman, aztán beindult a szekér. Híres holland avantgárd zenészek is léptek itt fel. David Murray Balogh Kálmán zenekarával is játszott nálunk. Ebből CD is jelent meg. Borbély Misi, Dresch Misi Teodosi Spasovval többször is zenélt a Fonóban. Tartott klubot anno Bob Cohen bandája, a Di Naye Kapelye. Bob az egyik alkalommal hozott egy nagydarab arcot, kiderült, rabbi Izraelben, és remek klarinétos. Koncert előtt voltunk két órával, a pofa ott kotorászott a lemezboltban, összeszedett vagy százhusz lemezt. Kérte, behallgatna. Mondtam, ne-

kem van más dolgom is, de ő mindegyiket csak egy percre tetette be, és a végén szinte mind megvette. Csillogott a fickó szeme, a Di Naye Kapelye remek koncertet adott, sokan táncoltak. Dresch Misi klubja állandó értő közönséget vonzott. A március 15-i és október 23-i Ökrös és Berecz András ünnepi műsorait sem felejtí senki el, aki egyszer ott volt.

A Fonónak volt egy erős klubhangulata, egy közösségi találkozás, amikor a zenész nem fönn játszik a színpadon, hanem melletted húzza, fújja. Miközben szerintem rajtam kívül kevesen mondhatják el magukról, hogy Kicsi Aladárral és Neti Sanyi bácsival aludtak egy ágyban. Az *Utolsó Órában* muzsikáltak, hajnali négy volt már, másnap még felvételt készítettek, eléggé felöntöttünk a garatra, így mind egy ágyba zuhantunk aludni. A másik kedvenc sztorim Roscoe Mitchellhez (Art Ensemble of Chicago) kötődik (régén a fél karomat odaadtam volna bármelyik lemezéért), Szabados Gyuri bácsi MAKUZ zenekarának volt vendégmuzsikusa, a koncert utáni napon bejött a boltba és kiválasztott egy hatalmas pakk CD-t. Közte számos klasszikust, például Miles Davist, John Coltrane, Charles Mingus. Mondta, Amerikában messze lakik a várostól, ahol lemezbolt van, itt meg mindent megtalált egy helyen. Összeszámoltam, mondtam az összeget, kotorászott a zsebében, közölte, most nincs nála ennyi készpénz. Mondtam, vigye el a lemezeket, itt a címem, küldje majd el a pénzt borítékban. És képzeld, egy hónap múlva elküldte.

Sok élmény köt a Fonóhoz, a feleségemet is itt ismertem meg, aki kibírta, kibírja hogy egy ilyen lökött zenemániás ura lett. Nagy ajándék nekem, hogy lemezeken keresztül élményt adok én is a magam módján az embereknek. ■

Jávorszky Béla Szilárd

„Ez a kultúra örökíthető, tanítható és tanulható”

A Fonó 1995 októberi megnyitásakor ifj. Csoóri Sándor is fellépett a tanítványaival. Zenekarában már ott brácsázott az akkor tizenkét éves fia, Csoóri Sándor, „Süнди”. Apa és fia mesél a Fonóról.

IFJ. CSOÓRI SÁNDOR: – 2015-ben a Népművészet és Közművelődés kategóriában a Fonó Budai Zeneház elnyerte a Prima Primissima díjat [jelölt volt még a *Levente Péter–Döbrentey Ildikó közösségalkotó társak, illetve ifj. Csoóri Sándor – szerk.*]. Lukács József „Lujó” tulajdonos korábban mesélte, hogy az intézmény megalapításában nagy szerepe volt a *Szeress egyet, s legyen szép* című szerzeményemnek, amely rákerült Sebestyén Márta 1987-es *Dúdoltam én* című nagylemezére. Egyszer ezt a zenét Lujó meghallotta valahol és akkor fogalmazódott meg benne a Fonó létrehozásának ötlete. Segített ez a szám. Mikor a Prima Primissima díjátadón Horváth Laci, a Fonó igazgatója bejelentette, hogy a Fonó megosztja velem a díjat, nem is tudtam a meghatódástól méltón reagálni erre a nemes gesztusra.

CSOÓRI SÁNDOR „SÜNDI”: – A Fonóban tartottuk a *Fehér és fekete* című kazetta bemutatókonzertjét, tizenkét éves voltam, és a velem egykorú Soós Andris barátommal a Fonó melletti nagy szürke épület falára odafirkáltuk a saját tag-ünket [a tag amolyan graffitis kézjegy – a szerk.]. A koncerten megjelent két marcona biztonsági őr, akik a műsort becsülettel végignézhvén, ránk mutattak, hogy mi vagyunk azok... Mivel tizenéves népzene-szalánták voltunk, kikerekedett szemmel néztek ránk – ez volt amúgy az első és egyben utolsó tagelésünk. Ahogy

illik, tagadtunk, mire megmutatták a kamerafelvételt, de kiderült, még csak nem is alkoholos filcet használtunk. Két kiskamasz ártalmatlan csínytetten volt ez. Kiskorúak lévén kellett egy felnőtt, személyi igazolvány. Emlékszem, az apám farmerjének farzsebében megöregedett régi barna személyit nem tudta a fénymásoló jól előhívni, így végül Kelemen Laci vállalta a felelősséget. Akárhogy is, ezek is az első élmények közé tartoznak.

IFJ. CSOÓRI SÁNDOR: – 1997 augusztusában határoztuk el öten, hogy együttest alakítunk. Hermann Mária kisbőgős, Márczi Anna kontrás és hegedűs, Soós Andris, az akkor tizenkét éves zenei östehetség, és mi ketten, apa és fia, a két Sanyi. A zenei világunk adott volt, mert mindannyian Béres János híres óbudai népzene iskolájában kezdtük, én tanárként, ők tanulókként. Csoóri Sándor Zenekaraként indultunk el. Kovács Gábor barátom javasolta, szinte erőltette, hogy a gyerekekkel vegyünk fel egy kazettát. Megtanultuk felvétel közben, hogy hogyan kell számítógépet kezelni, sokat nevtünk a hibáinkon, amatőrök voltunk a javából, de lelkesek. A *Fehér és fekete* című kazetta bemutatója után Lujó felajánlotta, hogy az amatőr házifelvétel mellett készítsünk a Fonó stúdiójában egy jó minőségű lemezt. Sürgető volt egy jó együttesnevet is kitalálni. Sok lehetséges név közül

IFJÚ MUZSIKÁS
FOTÓ: KÁSA BÉLA

apám javaslatára lett a nevünk Ifjú Muzsikás és a lemezünk címe *Egy*.

Csoóri Sándor „Sünder”: – Amilyen kalandosan indult a Fonóval való kapcsolat, olyannyira szimpatikus bölcsővé vált később. A hazai zenekultúrában akkoriban erősen képviselte a népzénet, a jazzt és a világzénet. Emlékszem, amikor átkerült ide a *Kassák-karácsony*, a Szabados György vezette MAKUZ zenekar, mennyi új zenei élményt adott nekem. Egyik alkalommal, a zubogások, lombzúgások után, mi népzénet játszottunk az előtérben. Épp széki verbunkot, amikor váratlanul felbukkant Dresch Misi és elkezdett rá táncolni. Ez is remek visszaigazolás volt arra, hogy a magas színvonalú jazz és a népzene mennyire szépen megférnek egymás mellett. Ezért is számított számomra sokáig kiemelkedő helynek a Fonó.

Ekkoriban zajlott itt a legendás *Utolsó Óra* gyűjtés. Gyermekkoromban nyarakat töltöttem Széken a Juhas-Soós családnál. Így Szamosújvár, Tóvidék, Ördögösfüzes, majd később a Kalotaszeg zenészeivel, aztán Dorák László „Hadar” révén felvidéki öreg muzsikusokkal is meghatározó élményeim lettek, az *Utolsó Óra Programmal* viszont más tájak idős mestereit is hallhatuk élőben, akár tánc alá muzsikálni, akiről nem hallottunk, nem ismertük őket.

Ifj. Csoóri Sándor: – Lujó az évtizedek során nagyon megismerte a magyar zenét. Nem a levegőbe beszél, van mögötte több száz órnyi zenehallgatás és daltanulás is. Még bőgőzni is megtanult! Jó barátom lévén, csináltam neki egy eredeti széki vonóról másolt bőgővonót, hogy egy „hagyományos” vonóval vonja a hagyományos zenét. **Csoóri Sándor „Sünder”:** – A kezdetihez képest, a mai piaci igényekhez is formálódva, a Fonónak most is erős a karaktere, létjogosultsága, egyénisége. Talán a tizennyolcadik születésnapját ünnepelte a ház, amikor Lujó leültette a Fonó ügyét fontosnak tartó fiatalokat, barátokat, pályatársakat, ahol Rosonczy-Kovács Misi fogalmazta meg végül: hogyha McDonald’s lehet mindenhol a világon, akkor miért ne lehetne Fonó is? Miért csak az amerikai kultúrát lehet az egész világon terjeszteni, miért ne lehetne a magyar jazzt, a magyar népzénet, a magyar világzénet is? Miért ne lehetne ez egy értéket hordozó franchise rendszer?

És bár lettek különféle udvarok meg Fonók itt-ott, a franchise rendszer mégsem fejlődött tovább.

Ifj. Csoóri Sándor: – Évek alatt sokat változott a ház a kezdetekhez képest. Itt a mostani fiatalság és lám, Bendegúz fiam a Kamasz táncházban bőgőzik a Sarjú Bandával.

Csoóri Sándor „Sünder”: – Jómagam hiszek egy olyan rádióban Magyarországon, amely kétharmad részben magyar népzénet játszana, egyharmad részben pedig azt mutatná meg, ami ebből táplálkozik. Óriási szükség lenne rá. Mondhatják nekem, hogy az online tér és a mesterséges intelligencia a jövő, a rádió meg elavult médium, de ezt már a népzénetre is mondták, mégis él és virul. Szükség lenne egy ilyen rádióra. Próbáltam tenni érte, hogy legyen egy fővárosi Fonó Rádió. Annak ellenére, hogy sikerült korábban Eredics Gáborral, a Dankó Rádió igazgatójával, Kelemen Lászlóval (Hagyományok Háza) Horváth Lacival (Fonó), Liber Bandival (Hangvető) egy asztalnál meg egyezni, még a miniszterelnök úrnak is írtam levelet, de más idők jöttek, és úgy érzem, a rádió ötletének energiája már csak bennem pislákol. A rádió nem azért lehet pontos példa – mert jelen esetben édesapám és Halmos Béla is ott hallotta először „Icsán” bandáját –, mert egy „átlagembernek” nem kötelessége, hogy utánamenjen a népzénetnek, viszont érdemes ismernie, melynek lehetőségét biztosítani lehetne. Nem kell a rádiót feltalálni, csak lehessen odatekerni egy dugóban egy ilyen tartalomra is. Örvendetes, hogy rengeteg online elérhető adatbázis van, jobb-rosszabb keresőmotorokkal, de tartalomkészítő legyen a talpán, aki meg akar találni egy dalt és le akarja tölteni azt magának. A mi nemzedékünk meg a fiatalabbak számára már ott van minden a világhálón, de kérdés, melyik úton induljanak el. Régen mégis egyértelműbb volt, hogy merre kell haladni: most meg a rengeteg lehetőség közül melyiket válasszam? A Fonó Rádió erre alkalmas lenne. A zene nem csupán szó-rakoztató műfaj.

Ifj. Csoóri Sándor: – A Fonó Rádió létrehozásával még ismertebbé lehetne tenni a magyar zenei kultúrát, terjeszteni ezt az eszméiséget, amit a Fonó felvállalt és képvisel.

Csoóri Sándor „Sünder”: – Egykor, a mostani Fonó-terazon túli hangárban láttam életem első autentikus népzenei koncertjét. A Kodoba Márton és Béla vezette Magyarpalatkai Banda muzsikált. Csak felmentek a színpadra, és nyomták azt, amit egyébként is szoktak. Kicsit feszengve, furcsa volt nekik, hogy az emberek nem táncolnak rá. Európában úgy vagyunk, hogy a legnagyobb tánczenéket is ülve hallgatjuk? Aztán ma meg az unokája pörgeti fel a *Házunk előtt jégverem*-mel az estét!

Ifj. Csoóri Sándor: – Ezt a dalt, a *Házunk előtt jégverem* zenéjét 1973-ban a palatkai öreg zenészekről hallottam egy lakodalomban. Nagyon megtetszett és mi is próbáltuk a Muzsikással a pesti táncházakban játszani. Gondoltam, miért ne lehetne ezt a zenét elénekelni? Kerestem rá megfelelő szótagszámú szöveget. Így lett a zenéből népdal, mint a *Hidegen fújnak a szelek*, az *Én is voltam mikor voltam*, a *Nem úgy van most, mint volt régen*, vagy az *Indulj el egy úton...* Két-három éve döbbsentem rá, hogy voltaképpen „népdalszerző” is vagyok...

Csoóri Sándor „Sünder”: – A jövő Fonójában ugyanúgy képzelem a népzénet, a jazzt, és a világzénet, mint a kezdeti minőségben. A magyar népzene, a magyar gondolkodás, a magyar világzene mindig is erősen képviseltetni fogja magát.

Ifj. Csoóri Sándor: – Egy embernek és egy nemzetnek is kell az identitásához a saját zenéjének ismerete, szeretete. Önünk szeretete.

Csoóri Sándor „Sünder”: – Sok szinten kötődöm a Fonóhoz. Több lemezen is játszom, amit a Fonó adott ki. Apám hatvanadik névnapjára ide szerveztem örömkoncertet. Az Ötödik Évszak, a Buda Folk, a Dresch Vonós Quartett, Ifjú Muzsikás... Koncertek, próbák, táncházak. Sok emlék, sok hajnal. Remek fórum a Fonó. Ez a kultúra örökítható, tanítható és tanulható. ■

Fonó-kiadványok

Jávorszky Béla Szilárd

Megszámlálni is reménytelen, mennyi CD-t, illetve kazettát jelentetett meg a Fonó – az elmúlt harminc évben négyszáz fölött jár a kiadványok száma. Az első tizenöt évben ennek különös jelentősége volt – a CD formátum általánossá válásának időszakában igazi presztízst jelentett, ha valakitől megjelent egy-egy korong –, de a folyamatosan csökkenő példányszámok időszakában, a kétezertizedes évek második felében nemzetközileg is sikerült nagyot domborítaniuk. 2013-ban Lajkó Félix *Mező* című albuma (melyen a vajdasági művész a tőle megszokott hegedű helyett citerán játszik) került a világzenei toplista élére (legutoljára a kilencvenes évek elején Sebestyén Mártának sikerült ugyanez), 2019 augusztusában pedig a világon egyedüli kiadóként sikerült megszerezniük e lista első két helyét (Lajkó Félix & Vołosi, Boban Marković Orkestar: *Mrak*). E páratlan teljesítmény értékét növeli, hogy a glóbusz legrangosabb világzenei rangsorát, a World Music Charts Europe-t huszonhét ország ötven rádiós világzenei szakemberének szavazatai alapján állítják össze és teszik közzé minden hónap elsején.

A Fonó az elmúlt harminc évben tényleg betöltötte vállalt szerepét: a médiavilágon túli zenék egyik legfontosabb magyarországi menedéke lett. Fennállása alatt legalább félezer táncházat tartottak itt, több ezer zenekar juthatott pódiumhoz, több száz népzenei és kísérleti jazz albumot publikáltak. Aki a szakmában számított, az mind megpördült errefelé. Többségük többszörösen. Lajkó Félix-től Palya Béán és Szalóki Ágin át a Parno Grasztig. A Szlovákiából átköltöző Gyhmes szintén itt bontogatta szárnyait, eleinte harminc ember előtt, aztán sorra adták a teltházas bulikat. A Csík Zenekar pedig olyannyira otthonra lelt a Sztregova utcában, hogy a kezdetektől 2013-ig itt próbált és itt jelentette meg a nagylemezeiket.

De fókuszáljunk a hőskorra, az első tizenöt évre: akkor még a magyar népzene és a kísérleti jazz fej-fej mellett haladt a kínálatban. Szabados György, Dresch Mihály vagy a Grencsó Kollektíva aktuális anya-

gai mellett idővel (ez már jócskán átnyúl az ezredfordulón) a Vujicsics-tag Borbély Mihály különböző formációi (Quartet B, Borbély Műhely, Balkán Jazz Project, Borbély-Dresch Quartet, Eastern Boundary Quartet) CD-i is itt szerepeltek. Ugyancsak a népzene, a kísérleti zene és a jazz közötti átmenetet képviselte a Fonónál 1997

és 2002 között publikált Makám-albumok, a mainstream jazzben utazó Trio Midnight és Pozsár Eszter, vagy a rock felől közelítő Eichinger Tibor egy-egy anyaga. Helyet kapott itt Lantos Zoltán is. És hát ne feledjük, hogy Dresch Mihály – a bő tíz évig tartó BMC-korszak után – 2011 óta döntően új-

ra a Fonónál jelenteti meg kvartettes nagylemezeit.

E kiadó égisze alatt jött ki az ír zene kísérletezőbb, irodalmiasabb vonulatát képviselő Bran valamennyi CD-je, de a cigány folklór krémje is itt lelt otthonra, mindegyiknél Balogh Kálmán (Gypsy Cimbalom Band), a Parno Graszt és a Szilvási Gypsy Folk Band, de ugyanitt publikált a Amaro Suno vagy a Rományi Rota is. A blues vonalról meg többek között a pesterzsébeti szomszéd és barát, Ferenczi György és Tóth János Rudolf duója, a Dioptrió.

Ami meg a magyar népzenei vonulatot illeti, hiánypótló kiadványokat jelentettek Kallós Zoltán gyűjtései (Ökrös együttes), a Téka, a Magyar Tekerőzenekar, az Üsztürü, Berecz András, Porteleki László „Poros” albumai, Palya Bea, Herczku Ágnes, Bognár Szilvia vagy Szalóki Ági korai anyagai, meg Cserepes Károly vagy Paizs Miklós kísérletei. A Besh o droM gyakorlatilag itt alakult, innen indulva nőtte ki magát nemzetközi jelenséggé.

Külön fejezetet érdemel a házhoz kötődő, annak nevét felvevő Fonó Zenekar [*lásd a külön interjút az azt vezető Agócs Gergelyvel*], illetve az ezredvég kétségkívül leggrandiózusabb népzenei gyűjtéséből az *Utolsó Óra* sorozat. Az *Új Pátriaként* kiadott széria első feckéi már a gyűjtés időszakában megjelentek, 2004-ig összesen tizenhét kötet látott napvilágot, onnantól viszont hosszas adásszünet következett. Míg nem a Norvég

Alap bőkezű támogatásának köszönhetően 2010 végén újabb ötven darabban bővült a telt kellően impozánsra a kollekción.

És hát, ne menjünk el szó nélkül a negyvenen aluli, roppant széles skálán mozgó generáció (Buda Folk Band, Cimbali-band, Góbé, Dalinda) legszebb pillanatait rögzítő anyagok mellett sem.

Végezetül pedig három művésztől/formációtól külön is érdemes megemlékezni, melyek közül kettő egykoron sokat köszönhetett a Fonónak, a harmadik pedig még mindig ott publikálja az aktuális korongjait. Mindenekelőtt a szlovákiai magyar világzenei csapat, a 1984-ben alakult, Szarka Gyula és Szarka Tamás vezette felvidéki (nyitrai) Ghymes, mely kezdetben kifejezetten autentikus magyar népzenei játszott, állandó táncházakat tartott. Aztán, ahogy a kilencvenes évek közepén a Szarka testvérek elkezdtek Magyarországra átvándorolni, a zenéjük is változni kezdett. Egyre kevésbé akarták már az eredeti népzenei reprodukálni, inkább a népi dallamokból kiindulva a maguk dalait kezdték játszani, a maguk szövegeit énekelni, a maguk történeteit előadni. Az 1998-as *Rege* című lemezük volt a fordulópont, arra már több sláger – *Bazsarózsa*, *Tánc a hóban* és a címadó *Rege* – is felkerült, és ekkor szerződtek el a Fonónál sokkal szélesebb lehetőségeket kínáló EMI-Quinthez.

A másik az ötvenéves vajdasági hegedűvirtuóz, Lajkó Félix, akit jobb híján a világzenei színtérhez szokás sorolni, de szonikus világa erősen egyéni: magyar, cigány és szerb népzene, kortárs hatás, illetve némi jazz keveredik benne. 2011 óta valamennyi CD-je itt jelent meg (szám szerint nyolc darab), a 2013-as *Mező*, illetve a 2019-es, a lengyel Volosival közös album nemzetközi sikeréről már esett szó. A Győri Balett 2021-es előadásához írt *Gisl* zenéje elvben ebben az évben jelenik meg.

Végül itt van az 1988-ban Kecskeméten alakult Csík Zenekar, melynek popstárokat megszegyénítő sikersorozata különösen a 2010-es évek első felében volt szédítő. Tizensokezes lemezeladásokkal, sok ezer embert megmozgató nagyszabású koncertekkel, közte a 2012-es Szigeten önálló, sokvendéges nagyszínpados bulival. Ráadásul sokáig ők jegyezték a világháló legnépszerűbb magyar dalát: a Kiss Tibor (Quimby) írta *Most múlik pontosan* YouTube-klipjére közel tízmillió alkalommal kattintottak rá. E nagyfokú felfutás persze alapvetően annak köszönhető, hogy 2008 óta popslágerek tömegét formálták át a maguk népzenei képére. Miközben sokáig ragaszkodtak az autentikus előadásmóddhoz. És a Fonóhoz, mely 1996 és 2013 között összesen tizenegy kiadványukat jelentette meg. ■

Lakatos Róbert

Tóth Dániel • Rácz Mihály

Lakatos Róbert 1973. november 23-án született Vágsellyén (Szlovákia). Bráncsaművész, aki a pozsonyi konzervatóriumban, majd a pozsonyi Zeneművészeti Főiskolán végezte tanulmányait. Több lemeze jelent meg a Fonó gondozásában. Robival talán húsz éve ismerkedtem meg, a kishegyesi Dombos Festen. Koncertje után együtt álltunk sorban egy helyi borász, pálinkakészítő standjánál. Kicsit beszélgettünk, majd ittunk egy finom pálinkát. Beszélgetésünkéből egyből megértettem, hogy egy nagyon szerény, elhivatott művész, aki egyáltalán nem kérkedik fantasztikus zenei tudásával, sikereivel, hanem, ahogy szerintem azt kell, alázattal, szeretettel viszonyulva a zenéhez, munkájához, csendben, dolgoosan, éli az életét. Úgy gondoltam, hogy jó pár év elteltével itt az ideje, hogy újra kocintsunk egyet, legalább online.

Találkozásunkkor, a Lakatos Róbert és a Rév nevű formációjával hallottam élőben játszani. Egyből nagy kedvenceim közé lépett elő. Lemezeit azóta is rendszeresen hallgatom. Népzenei lemezek, melyek kortárs zenei albumok is egyben. Nálam örök klasszikus még a Horváth Józseffel készített *30 duó hegedűre és brácsára* című korongja is, mely a bartóki zeneiséget eleveníti fel, és fantasztikus saját szerzeményeket is tartalmaz. Legutóbb az Esszencia zenekar *Átjárások* című albumán hallhattuk brácsázni és hegedülni, amely méltó folytatása életművének. Zenésztársai szívesen kérik fel közreműködésekre, közös felvételekre, mivel szakmai tudása, hozzáállása a muzsikáláshoz és kollégáihoz, páratlan. Legyen szó akármilyen stílusról, otthon van benne, felkészül, foglalkozik egy témával, utána néz, utána olvas a darabok szerzőjének. Ha saját zenekar, ha közreműködés, ha szóló, ha kíséret, felismerhető a sajátos stílusa, szemlélete, a rá jellemző harmóniak.

Annak idején én is zenélgettem, mostanában újra kedvet kaptam hozzá, és úgy gondoltam, sok mindenkinek segíthetek, ha egy ilyen kaliberű művészt kérdezek meg néhány dologról, a muzsikálásról, gyakorlásról és persze a Fonóról. Fontos lehet né-

Lakatos Róbert brácsás-zeneszerző és hegedűs társa, Jozef Horvath saját utat választott, a klasszikus bartóki hegedűduókat nem egyszerűen eljátsszák, de még csak apróbb átfogalmazásokkal sem alibiznek, üdvöztetőbbnek tetszett hatásként, inspirációként világlátásként tekinteni rá. Meg is történt a csoda: a bartóki lelkiesség átsugárzása mellett Lakatos Róbert saját szerzeményei és népzeneáitiratai specifikus borítást kaptak, és művei belsőleg is önálló entitásokká cseperedtek. Így kell klasszikusból újat és egyedít teremteni. (Rácz Mihály, langolo.hu, 2022. 12. 21. – Fonó FA-488-2) ■

FOTÓ: VIRÁG MÁRIA

hány jó tanács kezdőknek, haladóknak és újrakezdőknek is. Lássuk!

- *
– Mit jelent neked a Fonó?
- A Fonó számomra egy kultikus hely. Nagyon sok sikertörténet itt indult el. A mai kommersz világban nagyon nehéz működtetni egy olyan intézményt, ahol a legfontosabb jelző a minőség.
- Honnan merit, táplálkozik ma egy művész?
- Az, aki nyitott szemmel jár a mai világban, rengeteg inspirációs forrást találhat. De a mindennapi gyakorlás, tanulás nélkül minden forrás hiábavaló.
- Hogyan kell eredményesen, hatásosan gyakorolni egy hangszeren?
- Gyerekkoromban a tanáraink arra ösztönöztek, hogy tanuljak meg hatékonyan gyakorolni. Természetesen, a zenélés fizikai munka is, ahol a gyakorlás segít karbantartani az izmokat. De a legfontosabb testrészt a fej. Itt dől el minden. Egy óra lassú, átgondolt gyakorlás többet old meg, mint óráig tartó céltalan zenélés. ■

Berecz István

Varga Veronika

FOTÓ: EMMER LÁSZLÓ

Berecz Istvánt a táncházmozgalom egyik lelegevenebb figurájaként ismerik a népi kultúra valamely ága iránt elköteleződők: táncosként, énekesként és a Fonó művészeti vezetőjeként is hiteles és kreatív, ugyanakkor nyitott és XXI. századi módon viszonyul a hagyományos kultúrához. Nem csak a színpadon, nyilvánosság előtt, de a hétköznapi életben is sugárzik belőle elődei, illetve a népi kultúra autentikus mestereinek értékei iránti tisztelet. A táncházmozgalom második generációjának képviselője, a *Fölszállott a páva* első szériájának nyertese, Berecz István sok szálon kötődik a Fonóhoz, de nem csak munkájából adódóan.

*

– Milyen szálak kötnek téged a Fonóhoz? Miként lettél te a Fonó művészeti vezetője?

– A jogi egyetem záróvizsgáival pingpongoztam, és próbáltam magamnak azt hazudni, hogy majd jól áll az öltöny napi tizenkét órában, amikor a *Fölszállott a páva* lezajlott. Az akkori nagy figyelem dobott nekem két mentőövet, hogy engem a jogtól, a jogot pedig tőlem megmentette: Vidnyánszky Attila elhívott János vitézt koreografálni, Horváth Laci pedig a Fonóba, művészeti vezetősködni. A Fonó azelőtt szép mulatságok, találkozások helyszíne volt számomra, végigpalatkaizott éjszakák utáni transzcendens napfelkelték, végtelen nótázásokkal kirakva. Aztán – szinte ugyanezt, de azért néha a szervezéssel, házigazdasággal járó szép vagy kevésbé lírai feladatokkal tarkítva. De egyrészt az apró részletekben való elveszni nem akarás férfias jelensége miatt, másrészt a csodálatos és alapos kollegiának, kiváltképp Kubinyi Julcsi, most pedig Zolnai Sári alapos és precíz segítségével nem mondható, hogy nálam a munka száraz része agyonnyomta volna a katarzist.

– Mi az, amit a leginkább szeretsz a Fonóban?

– A Fonó az a tér, ahol otthon érzi magát a hagyományos műveltség. Ebben a térben nem ural el mindent a technika, a digitális világ, nem kell feszengeni, nem kell egymás trikójának a márkajelzését lesni. Alkalmas arra, hogy ember és ember boldog legyen egymással táncban, zenében. A befogadókör szám miatt nem kell kompromisszumokat kötni, mainstreamet beiktatni, hanem maradhatunk a szerves és igényes kultúránál.

– Idézz fel egy-kettőt életed legemlékezetesebb pillanataiból, amelyek egyértelműen a Fonóhoz kötődnek!

– Pásztornapok, gyimesi napok – ha mesterek érkeztek, mindig ünnep volt. Friss levegőt hoztak magukkal a városba, üdítő, tartalmas, magvas életet. Vagy Parvathy Baul indiai énekes koncertjei, vagy akár a tuvai torokénekesek időtlen énekei. Vagy a sokórás közös éneklés a buzai asszonyokkal, vagy mulatás a Parno Grasztal koncert után még órákig a kis színpadra zsúfolódva. Zenére megnyílt emberek vallomásai, szilveszter éjféle Himnusz-éneklés megközelítőleg ezer torokból. Pásztormulatság a pult előtt a szűrben mulató Csinos Molnár Imrével, édesapja börtönéveit balladában megéneklő Árvai Sándor juhással, a gyimesi estek Sára Ferivel, Ordasokkal, véget nem érő estek Csipásékkal, a csávásiakkal. Megszámíthatatlan szép és emberi élmény. Mert ebben a térben közel van egymáshoz előadó és befogadó, itt megüt az éneklés, táncban vagy zenében kifejezett vallomás.

– Milyennek látod a jövőt, hogyan tovább? Mik a személyes terveid, elképzeléseid a Fonó kapcsán?

– A hamisítatlan és feldolgozatlan népzene és tánc szerelmeseként minél több olyan estet szeretnék szervezni, ahol a még ma élő mesterek megmutatkozhatnak, és ahol a fiatal generáció ezáltal ihletődhet – minél több olyan estet, napot, ahol ennek a néznek, és a velünk együtt élő népeknek, nemzetiségeknek vagy távoli kultúráknak a zenei szépségei, szenvedélye, táncos szilajtsága, ereje megmutatkozhat. Ahol a városi ember is találkozhat ezzel, és nem csak mint egy letűnő világ atlantisztát nézheti meg, hanem együtt lüktethet, doboghat vele. Ezenkívül szeretném, ha a színháznak új teret kereső, vagy az iránt is fogékony barátok is hozhatnának az ő egyetemes műveltségükből egy-két lelki táplálékra valót nekünk is, mert színház és táncház gyümölcsöző találkozás tud lenni.

– Milyen jókívánságot fogalmaznál meg a harmincadik évét ünneplő Fonó számára?

– Még sok találkozásban, katarziszban bőséges esztendő, és olyan megújulási kedvet, lehetőséget, amely nem megy az elmúlt harminc év értékeinek rovására. ■

Kuczera Barbara

Küttel Dávid

Megfelelő idő és védett környezet

Beszélgetés a Kamasz táncház alapítójával és mentorával

Kuczera Barbara azon kevesek közé tartozik, akinek van néptáncpedagógus diplomája és népzeneanárként is egészen magas színvonalon képzett. Barbi – ahogy a környezete szólítja – pedagógusi munkáján felül kiváló előadóművész mind a zene, mind pedig a tánc területén. A Magyar Állami Népi Együttesben kezdte hivattas pályafutását, majd a Budapest Táncegyüttes után tíz évig a Duna Művészegyüttes táncos szólistája volt. Néptáncos karrierje mellett folyamatosan fejlesztette magát primásként, és mára a népi hegedűoktatás meghatározó alakja. Pedagógusi munkáján felül ő hívta életre a „Női vonások” koncertsorozatot, mely alkalmakon minden évben összegyűlnek a hazai női népzeneészek.

– Mi az első emléked a Fonóból?

– Adatközlő zenészekkel kapcsolatos. Egy szamosújvári, mezősegi gyűjtés után voltunk, akkor jártam először gyűjtőúton, és egyszer csak Budapesten hallhattam az adatközlőket. Minden szerdán.

– Mi volt az a pillanat, vagy az a hangzás, ami megfogott téged?

– Nem nagyon jártam ki Erdélybe, nem volt rá lehetőségem. Ahogy mondtam, '97-ben voltunk Fügedi Jánossal Szamosújváron, és az, amit addig felvételekről vagy kasszettákról tanultam, hallottam, vagy egyszerűen csak néprajzi lexikonokból, archív fotókon láttam, életre kelt. Mert addig ezeket egyszerűen csak „lapozgattam”, miközben tanultam, mindenhol próbáltam összegyűjteni a tudást a népzenevel kapcsolatban. Amikor ez meglevenedett, és ott volt előttem, hát, azt nem lehet semmihez sem hasonlítani. Ahogy élőben hallod, látod, beszélgetsz velük és még muzsikálsz is velük. Ez egy nagyon nagy kincs.

– A zenész és táncos életedet meghatározta a Fonó, de pedagógusként elindítottál egy olyan sorozatot, ami minden szempontból úttörő. Honnan jött a gondolat, hogy a Fonóba be kell hozni egy jóval fiatalabb generációt?

– Amikor a Kamasz táncház elindult, a Sarjú Banda tagjai még tizenöt évesek sem voltak... A „gyerekpáva” [Fölszállott a páva] során benne volt a vállalásban, hogy a bandát egyben kell tartani, erre a műhelymunka látszott a legalkalmasabbnak. A fővárosban nem volt olyan hely, ahol a fiatalabb zenészeknek állandó, megbízható találkozási pont lett volna. Szoktam mondani, hogy azért ez egy felnőtt életmóddal összekötött műfaj. Régen a faluhelyen is volt helye a fiataloknak, de olyan alkalom nem nagyon volt, ahol gyermekkorú zenészek muzsikálnak a velük egykorú táncosoknak.

Mivel a Sarjú Banda már megvolt, adta magát a helyzet, és hát ez az egyik legjobb lehetőség a népzeneatudulásban, ha a gyakorlatban táncrendeket muzsikálsz. És az, hogy hasonló korúak jöttek táncolni közösen, egész utánpótláscsoportok, azt nem

FOTÓ: KRULIK MARCELL

is kell magyarázni, mert mindenki érezte, hogy ennek milyen jelentősége van. Ráadásul mindez egy védett környezetben, a nekik megfelelő időben és az ő igényeiknek megfelelően. Nem kell kocsmába elmenni, ez nem éjszakába nyúló táncmulatság, hanem egy délutántól estig tartó, alkoholmentes szórakozás és egyben tanulás is. Szóval, az egyik cél ez volt.

A másik pedig, hogy tudják alkalmazni a tanultakat „élőben”, amihez a zenekaron kívül kellenek a táncosok. Az ember a zeneiskolában, a táborokban megtanulja a folyamatokat, a táncrendeket, de minden ott derül ki, és minden ott áll össze, amikor tánc alá muzsikálsz. Így hát bebizonyosodott, hogy ez volt az egyik legjobb gyakorlás, hogy havonta volt egy olyan összejövetel, ahol ezt lehetett alkalmazni.

– A Fonóban létrehoztad azt a formát a nagyvárosban, ami anno a falusi zenészeknél működött, hogy tizenéves korukban elkezdtek muzsikálni az édesapjuk vagy a nagybátyjuk mellett, és fokozatosan megtanulták, miként kell kiszolgálni a táncosok igényeit.

– Ezzel most az egyik legnagyobb, ha nem is problémára, de talán a legnagyobb kihívásra tapintottál rá a népzeneoktatásban. Mert ezt a zenét, ugye iskolában meg lehet tanulni. Én is tanítok Óbudán és Budafokon, de ezt a fajta szituációt nem lehet imitálni egy órán, ahol egyszemélyes formában zajlik a tanítás, és csak elképzelni lehet a zenekart. Illetve a kamarazenei órákon sem

tudom azt mondani a növendéknek, hogy képzeld magad elé a táncosokat...

Ehhez kellett teret és időt teremteni úgy, hogy ennek a korosztálynak kiszolgálja az igényeit. A Fónó erre teljesen nyitott volt, és mindenféle lehetőséget megadott, teret, technikát, személyzetet, hogy havonta egyszer ez a korosztály védett időben és környezetben tudjon együtt szórakozni és fejlődni. Az első alkalommal kiderült, hogy micsoda kereslet van a kamasz táncházra. Rengeteg fiatal jött. A lányok, ahogy megérkeztek, átváltak, megfésülködtek, felvették a szoknyájukat, és minden a legnagyobb rendben működött.

– Szoktalak nézni titeket, amikor vezettek egy ilyen alkalmat. Szépen, a háttérből támogatjátok a fiatalságot. Pedagógusként hogyan látod ezt a folyamatot? Egy negyvenöt perces órán haladsz többet egy diákkal, vagy egy ilyen tánc házi környezetben?

– Hát, egyszerűen nem is lehet mérlegre tenni a két közeget. Én iskolai szinten főleg kezdőkkel foglalkozom, mégpedig annyira kezdőkkel, hogy lényegében a hangszert is én adom a gyermekek kezébe. Nekem a tanteremben inkább az a dolgom, hogy a hangszert tudja kezelni, megtalálja biztonsággal a hangokat, megismerje a folyamatokat. Aztán pedig afelé terelem, hogy eljusson tánc házba, ott elkapjon egy olyan pillanatot, amikor összeáll a kép. Ezt lehet hívni akár a „beoltás” pillanatának is, de az biztos, hogy minden népzenei tanuló növendéknek lehetőség szerint elérhetővé tennem, hogy jusson el egy tánc házba, és ott érezze meg, hogy miről is van szó. Csak a tánc alá muzsikálással lehet ezt a műfajt megtanulni, ott áll össze a kép, ott kerül az összes részlet a helyére.

– Szoktad elemezni, amit képviselsz a Kamasz tánc házban? Esetleg kutatási szempontból lehet majd ennek a módszertannak jelentősége?

– Ez az egész egy organikus folyamat. Ami teljesen természetes volt régen – hogy a zenészcsaládokban felnőnek a fiatalok és ezt hallják egész nap –, az mára már nem nagyon létezik. Nagyon csúnya szó az utánzás, és nem is szeretem ezt hallani vagy alkalmazni erre a tanulási módszerre, de szinte minden megoldódik egy ilyen tánc ház alkalmával.

– Csak azért kérdeztem ezt, hogy kicsit provokáljalak, mert szerintem a népzene és néptánc átadásában nem mindig az elméleten van a hangsúly...

– Itt abszolút a gyakorlat a lényeg, és a Fónóban minden lehetőség, minden részlet adott ehhez. Jó tánc tér, befogadó közeg, minden technikai feltétel megvan, ami a Kamasz tánc házhoz kell. ■

KAMASZ TÁNC HÁZ A TÁNC HÁZAK ÉJSZAKÁJÁN
FOTÓ: ORBÁN MIKLÓS

„Ebben a környezetben könnyű alkotni”

Múlt, jelen és jövő a Fonó Budai Zeneházban

Kocsis Enikő és Fitos Dezső alkotópárossal beszélgettem és bevallom, nagy élmény számomra, hogy ezt az interjút én készíthettem el. Táncos tudásukat harminc éve ámulva nézhetem, színpadi alkotásaik rendre meglepnek, együttesvezetőként pedig azt gondolom, hogy bejegyezték magukat a kortárs színpadi néptánc legjobb társulatainak rangos vezetői névsorába.

– A bevezetőben már elárultam, hogy régóta ismerjük egymást, de fel kell tennem ezt a közhelyes kérdést: hogyan kezdődött a közös karrieretek és a közös életetek?

KOCSI ENIKŐ: – Körülbelül egy hónap híján együtt kezdtünk el táncolni 1997-ben Zsuráéknál [Zsuráfszky Zoltán], a Budapest Táncgyűttesben. Mi már ekkor ismertük egymást, mert a nyugat-magyarországi régió összetartott. Mindketten dunántúliak vagyunk: én győri, Dezső zalaegerszegi, és azért ez a régió eléggé ismerte egymást. Táncháztalálkozókon, közös bulikban vetünk részt, és mindkettőnket tanított Sára Feri meg Boxos [Varga János], tehát közősek voltak a mesterek meg az iskola, amin nevelkedtünk, ami Zsuráék műhelyébe fűjt minket. Épp ezért hamar egymásra találtunk szakmailag, aztán a magánéletben is. Kétezer óta együtt vagyunk, együtt létezőnk, amiben nagy szerepet játszott a Fonó.

FITOS DEZSŐ: – Azt kell tudni, hogy 1997-ben kezdődött az *Utolsó Óra Program*, ami pontosan abban az évben volt, amikor mi felkerültünk Pestre, és Zsura volt a táncos gyűjtések szakmai vezetője. Azt a feladatot kaptuk, hogy a kamerákat kezeljük, segítsük a gyűjtés folyamatát. Ez akkoriban azt jelentette, hogy minden szerdán odarobogtunk a Fonóba, és a szakmai munka végén maradtunk az adatközlőkkel, és Ilike néni hajnali kettőkor „hajtott” minket haza a Fonóból. Onnan mentünk dolgozni csütörtök reggel a Budapestbe.

Gyakorlatilag ott laktunk a Fonóban, hiszen az adatközlők – akiket Kelemen Laciék szerveztek – ezeken az alkalmakon ott aludtak a Fonóban, ahol most a társulatunk öltözői vannak. A szakmai munka végéztével velük töltöttük az estéket, éjszakákat, és ez meghatározó volt mindkettőnk számára. Három évig tartott az erdélyi régió felgyűjtése, utána jött Kárpátalja és a Felvidék, mi az erdélyi részben ott laktunk nonstop. A Fonó onnantól kezdve második otthonunkká vált.

K.E.: – Az ember általában nem a próbateremben tanulja meg a táncot. Ott sok mindent elsajátíthatunk, de azokat az élményeket, amelyek beépülnek, amik az improvizáció felé visznek, azokat pontosan ezek az alkalmak, a „Fonó szerdák” adták, ahol ki-

táncoltuk magunkat. Ezt a fajta szabad táncolást ott éreztük meg a legjobban.

– *Abban az időben nagyon fiatalok voltatok. Mi érintett meg benneteket ennyire az adatközlő zenészek és táncosok előadásmódjában?*

F.D.: – Igazából akkor már voltunk pár-szor Erdélyben gyűjteni, de az a rendszeresség, amit ezek a szerdák behoztak az életünkbe, gyakorlatilag azt jelentette, mint most az internet. Hatalmas élmény volt számunkra, hogy kiutazás nélkül ott voltak előttünk az adatközlő zenészek és táncosok.

K.E.: – Olyan volt, mintha tálcán felszolgálták volna nekünk ezeknek a kisebb falvaknak a kultúráját. Én is voltam már előtte gyűjtőúton, de ez az intenzitás olyan ablakokat nyitott ki számunkra, amit nem sejtettünk. Ezeken az alkalmakon hétről hétre olyan táncokat ismerhettünk meg, amikről nem is tudtuk, hogy léteznek.

– *Aktív táncosként mindketten szólólisták voltak és a mai napig meghatározó személyiségei vagytok ennek a műfajnak. Mit merítettetek azokból a gyűjtésekből, amik a Fonóban zajlottak, illetve az ebből kiinduló erdélyi gyűjtőutakból, és mi az, amit használtok ebből a szép formavilágból a mai munkátokban?*

K.E.: – A gyűjtések nagyon sokat hozzáadnak egy táncos vagy egy koreográfus szakmai fejlődéséhez. Például, ha megismered a kalotaszegi táncokat mélyebben, akkor közelebb kerülsz a gyimesi táncok megértéséhez is. Az ember azt érzi, hogy minél többet tud, annál jobban ráébred arra, mennyi mindent nem tud. A Fonó szerdák azonban nem csak szakmailag vittek minket előrébb, hanem egy közösséget is jelentettek. Azokban az években a meghatározó amatőr és hivatásos együttesek együtt tanultak és szórakoztak ezeken az alkalmakon. Nagyon sok barátunk lett abban az időszakban, és ezek a barátságok a mai napig meghatározóak az életünkben.

Pál István „Szalonnával” is ott ismerkedtünk meg, sőt az édesapjával is! Van erre egy aranyos történetünk. Szalival már jól ismertük egymást, és egyszer ott volt az édesapja is a Fonóban. Egy asztalnál ültünk, és azt mondtam, hogy hű, de örülök, hogy megismerhetem a Szalonna apukáját. Erre Lajos bácsi [Pál Lajos] fölállt és összevágta a sarkát: „Hát akkor szeretnék bemutatkozni! Én vagyok Császár Szalonna!”. Onnantól indult a mi barátságunk, hiszen évekig Szalonnának muzsikáltak a győri és a szentendrei csapatunknak. Lajos bácsit minden alkalomra meghívtuk, mert imádtuk a személyiségét, ahogyan muzsikált, ahogyan énekelt, és ahogyan létezett.

A Fonóban nem csak az *Utolsó Óra* utáni táncház volt, ahol az ember rengeteget kapott, hanem tényleg olyan tér, ahová ha bementünk, az adatközlő zenészeken kívül összetalálhattunk a zenekarokkal és a népzenei társadalommal. Nem véletlenül tartják itt a mai napig a népzenei bált.

F.D.: – A Fonó egy olyan szabad műhely és egyben központ is volt, amely mentes volt a bürokráciától. Bármikor tudtunk időpontot kérni, hogy próbáljunk vagy dolgozhassunk, vagy csak bemenjünk egy baráti, vagy akár üzleti megbeszélésre.

Ami pedig ezen túl van, az a fejemben megmaradt jegyzőkönyvhalom, amit nem írtam le, de amihez bármikor vissza tudok nyúlni és meríthetek belőle. Például a mostani műsorunkhoz kellett egy anyag, amiről eszembe jutott, hogy volt a gyűjtések között egy gyergyódamuki, amit nem láttam azóta sem, de úgy nézett ki, mint egy gurál tánc gyimesivel keverve és moldvaival eltáncolva. Emlékeztem rá, megszereztem a felvételeket. Ez is azt bizonyítja, hogy van mihez nyúlni a mai napig abból az öt évből, amit akkor vettünk fel.

K.E.: – Tehát a jelenlegi társulatunk új bemutatójához 2025-ben a '97-es gyűjtéshez nyúlunk vissza, mert Dezső emlékeiben megmaradt, hogy ott volt egy jó tánc. A közel harminc évvel ezelőtt megélt fonós időszak a mai napig hatást gyakorol a mostani művészetünkre.

– *Vételek és néhány kortársunkkal kapcsolatban az az érzésem, hogy a Fonóban elindult „Utolsó Óra” sorozat valaminek az első órája, vagy talán a kezdete volt. Számomra biztos...*

F.D.: – Tudod, amikor visszahív a hely! A Hely! Muszáj ott lenned, mert valahogy ott érezted magadat jól mindig. Ezért is gondoltuk, hogy ide kellene visszajönni, mert itt mindig nagyon jó volt.

K.E.: – A mostani időszakot azért megelőzte, hogy a hivatásos táncosi létünk mellett folyamatosan megjelenhettünk a Fonóban az aktuális amatőr együttesekkel, illet-

ve a táncos, szólista pályafutásunk mellett visszajártunk táncoktatóként. Mondhatni, hogy ezeket a fonós szerdákat az *Utolsó Óra* után Dobi Gábor közreműködésével úgy alakítottuk ki, hogy az alkalmak ne csak a táncitanításról szóljanak, hanem mélyebben megismerhesse a közönség a táncanyagokat. Az volt a célunk, hogy egy anyagot ne csak a tánc szemszögéből sajátítsanak el, hanem legyen mód énektanításra, a tájegységben való alaposabb elmélyülésre is.

F.D.: – Annak idején mi indítottuk el, hogy minden kurzus végén legyen egy „gála”, ahová az anyagi lehetőségeknek megfelelően hívtunk adatközlő zenészeket és táncosokat.

K.E.: – Az *Utolsó Óra* gyűjtésekhez kapcsolódó táncházakban indult az a koncepció is, hogy legyen egy kezdő és egy haladó csoport. A kezdetektől rengetegen vettek részt ezeken az alkalmakon. Nyilván nem tudtunk mindig mi ott lenni, de minden esetben megszólítottuk azokat a táncmestereket, akik ezekkel az anyagokkal elmélyültebben foglalkoztak.

– *Milyen érzés most nektek itt a Fonóban a saját társulatotokkal dolgozni? Minden nap ide jártok munkába, itt képzitek a fiatalokat, akiket ti hívtatok az alkotómunkára, itt építitek azt a társulatot, aminek névadója Deske.*

K.E.: – Otthon érezzük magunkat. Hivatásos táncgyűttesként kellett találnunk

egy próbahelyet, ahol nyugodtan dolgozhattunk, erre Horváth Laci nyitott volt. 2020 tájékán úgy éreztük, hogy – a hajdani Budapest Táncgyűtteshez hasonlóan – újra szükség van egy kisebb, kísérletezőbb társulatra a három „giga” hivatásos együttes mellett. Így jött létre a Fitos Dezső Társulat 2022 márciusában, és költöztünk be a Fonóba...

F.D.: – ...kialakítottuk magunknak a tánctermet, lepadlóztuk, aztán megkaptuk az alagsori irodákat, amit a társulattal közösen felújítottunk, és kialakítottuk az öltözőket. Lukács József alapító-tulajdonos segítségével még raktárhelyiségeket is kaptunk a Fonó udvarán, ahol tárolhatjuk az összes jelmezt.

K.E.: – Szűkösön vagyunk, de azt gondolom, remek körülmények között tudunk alkotni.

– *És a jövő?*

K.E.: – A gyerektáncház, illetve a gyermekcsoportok. Ez utóbbit néhány éve indítottuk, és szerencsére idén szeptemberben újra nekiindulunk, lehet, hogy immár két korosztállyal. Arra gondoltunk ugyanis, hogy úgy tudnánk elérni minden korosztályt, ha – a méltán nagy sikerű Kamasz táncház mellett – beindítunk egy gyermek-táncházat is, ami rendszeresen csatlakozik a Kuczera Barbara által vezetett Kamasz táncházhoz.

F.D.: – Ennek a kezdeményezésnek a lényege a hiánypótlás. A kisgyerekes családok havi rendszerességgel jöhetnek ide, ahol egy-egy tematikára felfűzve, táncolhatnak, énekelhetnek, játszhatnak velünk. Ebben Paár Julcsi és többnyire a Bazseva zenekar segít minket. Ezek az alkalmak remek lehetőségek arra is, hogy lássák a gyerekek ennek a folytonosságát, azt, hogy kamaszkorban is lehet ezt folytatni! A gyakorlatban ez úgy alakult, hogy mielőtt a kamaszok megérkeznek, a kicsinyek is táncot tanulnak, és közösen a szüleikkel, aztán egy pár órát maradhatnak, így kedvet kaphatnak a néptánc és a népzene magasabb szintű tanulásához, megismeréséhez.

– *A beszélgetésünk kezdete óta azt érzem, hogy ti jó helyen vagytok. A Fitos Dezső Társulat hazatalált...*

K.E.: – A kezdetektől úgy éreztük, hogy mi is annyira nyitottak vagyunk új, innovatív irányzatokra a kortárs néptáncban, ahogy a Fonó is nyitott a zenében... Amikor kimegyünk egy szünetre, olyan művészekkel találkozunk, akik inspirálnak minket. Ezekkel az emberekkel jó találkozni a hétköznapokon.

F.D.: – A Fonó csapatával megvan a kölcsönös bizalom, szeretet és tisztesség, és ebben a környezetben könnyű alkotni. ■

Both Miklós

Varga Veronika

Both Miklós zeneszerzőként és előadóművészként korszakalkotóan egyedi zenei világot teremtett meg különféle formációival, amelyekkel hatalmas sikereket aratva lépett be a magyar könnyűzenei és világzenei élvonalba a 2000-es évek elején. A Fonó Budai Zeneházzal való kapcsolata elsősorban ezen a történetzálon kezdődött, hiszen, habár eleinte a rockzene kötötte le gitárosként, később fokozatosan a magyar népzene felé fordult – hol inkább kísérletező, hol hagyományhű szemlélettel. Rendkívül sokszínű és kiterjedt érdeklődése minden területen szakértelemmé érett, legyen szó akár a fotográfiáról, akár a filmzésről vagy a dalszerzésről. Jelentős kulturális és művészi értékkel bíró tevékenységét mindig a hagyományos kultúrák és társadalmak mély megismerése alapozta meg, és a magyaron kívül a kínai és az ukrán tradicionális kultúrába és zenei világba is beleásta magát. Nevéhez nemzetközi szinten is formabontó zenei projektek kapcsolódnak, amelyek az oktatás területén szintén innovatív alkotásokként vannak jelen. A közelmúltban a *Polyphony Project* és a *Folk_Me* projektvezetőjeként, korábban pedig zenészként, illetve előadóként és kutatóként egyaránt fontos elismeréseket kapott. Both Miklós 2021 óta a Hagyományok Háza főigazgatója, és miközben a Kárpát-medence legnagyobb, hagyományos kultúrával foglalkozó közintézményét vezeti, a Fonóhoz továbbra is számos módon fűzik szakmai szálak. A vele való beszélgetés nem csak a múlt fontos pillanatait idézi elénk, de a jövő kulturális misszióira is rámutat a Fonó és a Hagyományok Háza működése kapcsán.

*

- *A Fonó is jelen volt az előadóművészi pályád kezdeteinél. Meséj erről az időszakról!*
- Nehezen emlékszem vissza az időpontra, de minden bizonnyal az 1990-es évek végén léptem fel először a Fonóban, meghozza a Barbaro zenekar gitárosával, Cziráncu Sándorral. Lényegében az volt az első jelentősebb koncertem Budapesten, ami nem gimnáziumi keretek között zajlott – hiszen akkor még gimnazista voltam –, hanem egy független előadóművészi helyszínen. A Fonóban akkor sokféle kulturális közeg megmutatkozott, a Barbaro zenekar pedig egy legendás együttese volt a kornak, ami a népzene, a világzene és a rock valamiféle ötvöze-te volt, ugyanakkor a komolyzene is hatott rá. Azt kell róla tudni, hogy egy nagyon izgalmas szellemi közeg kapcsolódott hozzá. Az, hogy ez a koncert is a Fonóban kapott helyet, kiválóan mutatja az intézmény korabeli beágyazottságát és nyitottságát.
- *A későbbiekben is összekapcsolódott az utad a Fonóval?*

FOTÓ: TUBA ZOLTÁN

– Szerintem nem volt olyan projektem, ami ne kötődött volna valahogy a Fonóhoz, ami már akkor is sok minden volt, nem csupán koncerthelyszín. A Napra, a Both Miklós Folkside vagy a Palimo Story mind olyan formációim voltak, amelyek a Fonóban próbáltak és általában a lemezeink kiadója is a Fonó volt. Az a zenei világ, illetve zenészközösség, amelynek valamilyen formában helyet adott, mindig számíthatott a Fonóra.

A Palimo Story, úgy gondolom, különösen jól illett a Fonó arculatához. Többek között olyan jelentős munkák zajlottak ott akkoriban, mint az *Utolsó Óra* gyűjtés, amely komplex programokat hozott magával. Utólag visszanezve már egyértelműen, logikusan látszik, hogy a Palimo Story mennyire illett ebbe a képbe, hiszen arról szólt, hogy leszakadó magyar térségekből válogattunk össze hátrányos helyzetű fiatal, tehetséges roma zenészeket, és alakítottunk velük egy zenekart. Írtunk egy lemezanyagot, ami az ő zenei világukat próbálta tükrözni, ezáltal egy csomó alkotói technikába is beletanulhattak.

– *Szerinted miben volt más, akár több a Fonó a kezdetekben, mint egy átlagos magyar művelődési ház?*

– A magyar közösségi művelődési intézmények mindig csak lokálisan váltak szellemi központtá, ezzel szemben a Fonó viszonylag gyorsan országos hatókörű volt, és rendkívül nagy volt a kulturális hatása. Gyerekkoromból nekem is megvolt az az élmény, hogy milyen az, amikor van egy hely, ahol mindig valamilyen izgalmas dolog történik – ez a helyi kultúrház volt számomra, ahol felnőttem. A Fonó ennek a fajta tapasztalatnak egy sokkal magasabb szintjét tudta megadni, hiszen koncepció mentén, ténylegesen jövőt változtató, változtatni akaró ví-

ziók mentén működött. Egy olyan kulturális tér volt, amiben nagyon sok dolog öszszegződött, és fizikálisan is helyet kapott az a szellemi kör, amelynek tagjai egyazon értékek mentén alkottak és gondolkodtak. A Fonó falai ma is őrzik ezt a szellemiséget.

– *A Hagyományok Háza főigazgatójaként hogyan látod a mai Fonót és az általa végzett munkát?*

– A Hagyományok Háza és a Fonó viszonyát tekintve a Fonó egy nagyon izgalmas informális tér a Házhoz képest. Szeretem azt a kötetlenséget, amit sugároz – főleg az ifjúsági területet nézve ez egy nagyon fontos jellemzője. A Fonóra mindig is a kísérletezőbb alkotói közeg megteremtése, fenntartása volt jellemző; a Hagyományok Háza sokkal inkább egy kutatói, módszertani és archívumi központként működött, amely a hagyomány rendszerezésére, dokumentálására és értelmezésére összpontosított. Ez

nem véletlen, hiszen alapvetően meghatározza az intézmény feladatkörét az, hogy itt kaptak helyet a különféle archívumok és itt zajlanak bizonyos múzeumi tevékenységek is. Úgy gondolom, hogy azért volt mindig szoros a kapcsolatunk a Fonóval, mert fontosnak tartjuk azt a szerteágazó munkát, amit a Fonó ellát a közös célok érdekében. A két oldalnak tehát össze kell hangolódnia.

– *Hogyan látod a jövőt, miben rejlik a Fonó további sikere?*

– A Fonó jövője szorosan összefügg egy tágabb kihívással, amely az egész hazai népzenei és néptáncos szcénát érinti: azzal, hogy miként tudjuk hitelesen és hatásosan megmutatni magunkat a nemzetközi kulturális térben. Nem csupán a Fonónak, hanem a Hagyományok Házának és a teljes szakmai közegnek is közös feladata, hogy a saját értékeit nemcsak megőrizze és belső körben újraterejtse, hanem nemzetközi szakmai,

művészeti és közönségkapcsolatokon keresztül láthatóvá és érthetővé tegye.

A Hagyományok Háza a nemzetközi térben jelenleg elsősorban a népzenei, néptánc- és népi kézművességi oktatás – különösen a digitális formák – felé fordul, s e területen már kézzelfogható eredményeket mutat fel. A különféle uniós és nemzetközi pályázatok révén nemcsak pénzügyi forrásokhoz, hanem sajátos látásmódú külföldi szakértelemhez is hozzájut; ez utóbbi nem mélyebb vagy értékeesebb a hazainál, csupán más tapasztalati és módszertani rétegeket tár fel. Közben tudatosítanunk kell, hogy az a paraszti kultúra, amelyre a tánc- és revival-mozgalmak épültek, a Kárpát-medence falvaiból mára jórészt eltűnt. Kulcskérdés, miként tartható fenn a folytonosság: egyrészt a tudás archívumi és intézményi megerősítésével, másrészt a kortárs kulturális formákra való alkotó átörökítéssel. ■

PÁSZTORNAP A FONÓBAN

FOTÓ: LASKOVITY ERVIN

Küttel Dávid

Varga Veronika

A fennállásának harmincadik évét ünneplő Fonó Budai Zeneház mindig is a kulturális sokféleség otthonaként működött, segítve a különféle művészeti ágak és az ezekben alkotó, kreatív személyiségek találkozását. Ahhoz, hogy ez a szemléletmód a Fonó mindennapjaiban még ma is folyamatosan jelen legyen, sokan, sokféleképp járultak hozzá az évek során, de csak igen kevesen olyan szerteágazó módon, mint Küttel Dávid, akinek a nevét elsősorban a Fonóhoz immár szervesen kapcsolódó Kultúrpárt és Héttorony fesztivál révén ismerhették meg a legtöbben. Küttel Dávid a kezdetekben táncosként, majd zenészként csatlakozott a Fonó közösségéhez. A múltat a jelennel összekötő beszélgetésünkből kiderül, még milyen más szerepben vett és vesz részt ma is a Fonó életében.

*

– *Mi köt a Fonóhoz a legrégebb óta? Mi az, ami odavonzott először?*

– 1996-ban a Táncművészeti Főiskolán – most már egyetemen – kezdtem meg a felsőfokú tanulmányaimat néptáncpedagógus-pedagógus szakirányon. Ekkor már táncosként több mint öt éve a Bihari János Táncegyüttes tagja voltam, illetve elkezdtem néptáncpedagógusi pályámat is. A főiskolai csoportban, mondhatom, hogy egy különleges csapat jött össze, hiszen az akkori osztály tagjai mind meghatározó karakterei lettek a kortárs néptánc- és népzenei életnek: ide járt Busai Norbert, Ónodi Béla, Juhász Zsolt – aki jelenleg a Duna Művészegyüttes művészeti vezetője – és Kuczera Barbara, aki nem sokkal később a feleségem és legidősebb két gyermekem édesanyja lett. Barbi mára a jelenlegi népzeneoktatás kiemelkedő pedagógusa, a Fonóban pedig a Kamasz táncház alapítója, évek óta szakmai vezetője és lelke.

Akkoriban a Fonóba jártunk szórakozni, táncolni, muzsikálni, vagy csak beszélgetni. 1997-ben szintén a Fonóban indított

ta el Kelemen László az *Utolsó Óra* gyűjtéseket, így két dolog gyakorolt ránk nagy hatást egyszerre: a Dresch-féle jazzes, világzenei vonal, illetve a hozzá kapcsolódó klubélet, valamint az autentikus népzenevel és az adatközlőkkel való találkozás. Mindemellett előadóként is részese lehettem már korán a Fonó életének: Bese Csabával, Pfeiler Ferencel és Sipeki Zoltán „Pipivel” Korom Attila zenekarában, a Korom Zenekarban játszottunk, amelyben már akkor muzsikált Kuczera Barbi, Salamon Bea és Berán Vera is. A Fonóban, havi rendszerességgel volt klubunk körülbelül öt éven keresztül. Készült itt élő lemezfelvétel is, ebből lett a *Hajnali* című album, és szintén a Fonóban volt a *Szerelmegek* című lemezünk bemutatónkoncertje 2001-ben. A Korom alapvetően egy popzenekar volt, de Beja, Vera és Barbi csatlakozásával megnyílt a banda számára a népzene felé való átjárás.

– *A Korom megszűnésével új korszak kezdődött az életedben, de azután is a Fonó vonzásában. Hogy folytatódott az utad?*

– Habár a Korom Zenekar abban a formájában feloszlott, továbbra is jártunk a Fonóba. 2008-ban megalapítottuk a Kultúrpárt, melyhez a kezdetekkor csatlakozott Novák Péter, Sándor Csaba és Kalmár András, ami szintén összeforrt a Fonóval, rövid időn belül. Sokáig a Millenárison volt az irodánk egy romos épületben, amit aztán lebontottak. Ekkor Horváth László felajánlotta, hogy keres nekünk helyet, így települtünk át a Fonó területére, majd a Kultúrpárt a Fonóval szoros együttműködésben folytatta a tevékenységét.

– *A Kultúrpárt milyen újdonságot hozott a Fonó életébe?*

– Novák Péter révén természetesen Novák Ferenc „Tata” is közel került a Kultúrpárhoz, így a Fonóhoz is, és amellet, hogy voltak népszerű beszélgetős estek, jelenléte segített abban, hogy a társulás és a Fonó, illetve a Kultúrpárt közönsége ne „csupán” a

KISS FERENC ÉS KÜTTEL DÁVID
FORRÁS: HAGYOMÁNYOK HÁZA

kortárs népzene és néptánc szereplőinek bázisa legyen, de megszólítsa például a kortárs irodalom, képzőművészet, és a könnyűzene résztvevőit is. Összességében nagyon hangulatos együttélés volt ez nekünk.

– *Nem csak a Kultúrpart vagy a Korom, de az Etnofon Zenei Társulás és a Héttorony Fesztivál kapcsán is meg kell említenünk a neved, amelyek szintén kötődnek a Fonóhoz. Hogy kapcsolódsz ezekhez a kezdeményezésekhez?*

– A Korom Zenekarból egyenesen az Etnofonba mentem át, illetve egy ideig szimultán zajlott a kettő. Ott kezdtem szorosan együtt alkotni Kiss Ferencel, akivel egészen tavaly októberi haláláig nagyon közeli munka- és emberi kapcsolatban álltam. Az összes projektjét segítettem akár zenészként, adminisztratív, akár szakmailag, akár sofőrként, de leginkább tanítványként és barátként. Szerintem az egyik legszebb közművelődési ötlete a Makovecz Imre örökségéhez – az általa tervezett terekhez – kapcsolódó Héttorony Fesztivál volt. A fesztivál a 2000-

es évek elején indult el, amikor Makovecz még élt, és Kiss Ferivel együtt határozták meg a fesztivál szellemiségét. A két-három éven át megrendezésre kerülő esemény egy elképesztően jó világzenei minőséget hozott be az egyébként szerintem kicsit egyszerű magyar fesztiváléletbe. Ezután finansziális okok miatt egy kis szünet következett, de Horváth Laci Lajkó Félix managereként olyan turné szervezésébe fogott, amely során az akkor aktuális Félix-produkció Makovecz-épületekben került bemutatásra Kárpát-medence szerte. A közös értékek és a cél okán Kiss Ferivel ekkor találtak egymásra, és megbeszéltek, hogy újraélesztik a Héttorony Fesztivált, így ezután nem csak Lajkó Félix, de Feri művészeti és Laci szakmai vezetése nyomán kiválasztott más zenei produkciók is koncertezni kezdtek Makovecz-épületekben szerte a Kárpát-medencében. Ennek, a Makovecz halála után újraindult Héttorony Fesztiválnak a kezdetek óta vizuális tanácsadója és tárproducerere va-

gyok. A fesztivál pedig a Fonó Budai Zeneház gondozásában zajlik minden évben.

– *Miért gondoltatok fontosnak, hogy vizuálisan is nyoma maradjon a fesztiválnak?*

– A Covid előtt már behoztunk olyan videó-dokumentációs tartalmakat, amelyek művészen örökítik meg ezt a nem mindennapi fesztivált. Szinte magától értetődő volt ez az ötlet, hiszen olyan fantasztikus terekben zenéltek kiemelkedő művészek, hogy mind a hangot, mind a képet tényleg érdemes volt rögzíteni magas minőségben. Az én csapatomnak először az elő- és utókommunikációban volt jelentősége, de a Covid sajnos még nagyobb nyomatékot adott az audiovizuális tartalmaknak, hiszen nem lehetett fizikailag találkozni a közönséggel. Abban az időszakban csodálatos koncertvideókat forgattunk le, amelyek ma is láthatóak az interneten. Azt hiszem, életem egyik legszebb megbízatása volt, hogy producerként végigvihettem ezt a produkciót a Kultúrpart akkori stábjával. Mindig emlékezni fogok erre a félévre.

– *Most hova köt a munkád?*

– Jelenleg a Hagyományok Háza marketing- és értékesítési osztályát viszem, ami által még szorosabb kapcsolatom van a térség népművészeti életével, így a Fonóval is. Tavaly például élő közvetítéseket szerveztünk, amelyeknek a Fonó volt a helyszíne, az anyagi bázist a Hagyományok Háza biztosította, a tartalmat pedig közösen egyeztettük. Tehát mind a mai napig aktív kapcsolatban vagyok a Fonóval és annak dolgozóival. Sok minden köt ide, zenekari próba, munka, ünnepek és a család. Szeretek itt találkozni felnőtt gyermekeimmel, barátaimmal, kollégákkal, akkor is, ha nincs koncert vagy táncház, mert jó a tér, a légkör és a csapat.

A SZÁSZCSÁVÁSI ZENEKAR A 2018-AS HÉTTORONY FESZTIVÁLON – FORRÁS: MAKOVECZ IMRE ALAPÍTVÁNY

PajtaKult: emberléptékű, befogadó és befogadható terek országszerte

(kronika.hu, 2023. szeptember 17.)

Pajtaforradalomról, a régi dolgok új tartalommal való megtöltéséről és a kapcsolódásra való elemi szükségletünkről beszélgettünk Horváth Lászlóval, a PajtaKult ötletgazdájával, a Fonó Budai Zeneház igazgatójával és Paár Juliannával, a PajtaKult nagykövetével, előadóval és zeneterapeutával.

– Olyan, mintha az elmúlt években rohamtempóban fedeznék fel újra a pajtákat. Miért pont most következett be a pajtaforradalom? Hiszen ezek az épületek már régóta itt állnak üresen, bármikor megtörténhetett volna a hasznosításuk.

HORVÁTH LÁSZLÓ: – Pont ez a kulcsszó, hogy üresen állnak, funkció nélkül. Tolnai Ottó vajdasági írónak volt egy nagyon jó gondolata, amikor a vajdasági Dombos Fest helyszínéül szolgáló régi szemételepet alakítottuk át. Azt mondta, hogy minden helynek van egy nullpontja, ahonnan már nincs lejjebb. Ha akkor úgy hozza a szerencse, hogy rátalál valaki, akkor elindulhat az épülés útján. Úgy érzem, így volt ez a pajtákkal is. Egyszerűen már nem tudott lejjebb szakadni a mennyezetük, még jobban bedőlni a faluk. Azonban lehettek bármilyen rossz állapotban is, a hely szelleméből akkor is megőriztek valamit. Erre érzett rá mindig valaki – akár családi kötődésből, akár a táj szeretetéből –, aki azt mondta, hogy ennek az épületnek küldetése van, segítségünk neki, hogy be tudja teljesíteni.

– *Ahogy egy-egy pajta feleledésének történetét megismeri az ember, úgy tűnik, hogy az mindig személyes ügy. Nem központi akarat döntött a pajtaforradalomról, hanem sok, egymástól többnyire elszigetelt ember határozott úgy a Kárpát-medence legtávolabbi zugaiban, hogy időt, pénzt és energiát áldoz a sokszor rendkívül rossz állapotú épületek újjáépítésére. Miért van ekkora vonzereje a pajtáknak?*

H.L.: – Volt egy fontos külső tényező is, amiről nem szabad megfeledkeznünk, a koronavírus-járvány: egy ideig minden leállt. Majd eljött az a pillanat, hogy óvatosan újra lehetett kezdeni dolgokat, de azt mondták, csak olyan helyeken, amiket át lehet szelöztetni. Egy pajtánál átszellőztethetőbb tér pedig kevés létezik. Ahogy rezsikímélőbb sem sok. Így ezek a helyek elkezdtek felértékelődni. Arra pedig sokan már csak menet közben döbbsentek rá, hogy egy ennyire puritán tér milyen nagyszerű is tud lenni – bármivé válhat egy pillanat alatt, igazán nagy dolgokat lehet ott művelni.

PAÁR JULIANNA: – Laci az épület irányából közelít a kérdéshez, én pedig az emberekből. Azt mondta az imént, hogy az épü-

letnek mindig van egy nullpontja, én pedig úgy érzem, az embereknek is van. Szinte mindenkinél elérkezik egyszer a tetőzés, egy olyan túltelített állapot, ahonnan egyszerűen nem lehet tovább gyorsulni, amire nem lehet még egy lapáttal rátenni. Túlstimulált világban élünk, és nem belülről, organikusán, a saját tempónkban stimulálódunk, hanem kívülről érnek olyan hatások, melyekre sokszor nem vágyunk.

Ezeket kizárni szinte lehetetlen, így meg kell próbálnunk ellensúlyozni a hatásaikat. Erre nagyon jó módszer, hogy szellemi és kulturális rétegeket vonunk magunk köré, melyek óvnak és töltenek bennünket. Egy pajta is lehet ilyen védvonal. A pandémia rávilágított arra, hogy milyen nagy jelentősége van a hasonló, személyes, befogadható és befogadó tereknek.

– *Egy világvárvány kellett ahhoz, hogy visszataláljunk a kisebb léptékhez?*

P.J.: – Igen, abszolút, hiszen az elmúlt évtizedekre ennek a szöges ellentéte volt a jellemző. De ha visszamegyünk ötven-száz évet az időben, látjuk, hogy a paraszti társadalom szövete még egészen másként működött. A kultúra szerveződése is organikus, egyénekből kiinduló, közösségbe érkező folyamat volt. Utána ez teljesen átalakult, eljött a nagy rendezvények, az óriási terek, a tömegeket megmozgató produkciók korszaka, melyek valóban grandiózusak, de a személyesség érzése hiányzik belőlük. Nem azt mondom, hogy ezeknek az eseményeknek és tereknek nincs helyük, de meg kell találnunk a kicsi és nagy egyensúlyát. Folyamatosan azzal szembesülök, hogy az emberek szomjaznak azt a személyességet és közvetlenséget, ami a pajtában képes megteremtődni.

– *Előadóművészként rengeteg különböző helyen, sokféle térben megfordultál már. Milyen előadói terek a pajták?*

P.J.: – Én bennük érzem otthon magam. Előadóként és kultúrafogyasztóként is kísérletező kedvű ember vagyok, így mindent kipróbálok, mindenhova szívesen megyek. De valahogy sosem éreztem komfortosan magam nagy tömegben. Aztán szép lassan rájöttem, hogy az a tér, ahol az igazán fókuszált egymásra figyelés és kapcsolódás létre-

FOTÓ: MÁTH KRISTÓF

tud jönni a művészetek segítségével, az csak akkora lehet, amekkorát a saját hangommal be tudok tölteni, ahol nincs szükség erősítésre és mikrofonra, ahol semmi sem áll köztöm és a közönség között.

– *Adva volt tehát egyre több újragondolt pajtaépület, melyek javarészt egymástól elszigetelten működtek. Aztán jött a PajtaKult. Honnan eredt az ötlet?*

H.L.: – Huszonöt éves volt a Fonó, megszületett bennünk az igény a megújulásra. Itt volt ez a pajta, amit igazából sosem szeretünk, mert egy levegőtlen, fénytelen tér volt, ezért kibontottuk az oldalát. Mi szó szerint megvilágosodtunk, a tér pedig fellélegzett. Úgy éreztem, hogy ha egy kis energiabefektetéssel ennyi változást sikerült elérnünk a Fonónál, ezt a tapasztalatot másokkal is meg kell osztani. Elkezdtem nézelődni az interneten, hogy mi a helyzet pajtafronton, és láttam, hogy mennyi jó helyszín van már országszerte. Ez pedig elindította a lavinát. Bárhová mentünk, azonnal kaptunk néhány új telefonszámot, hogy őket is keressük meg, őket is vonjuk be, és így két év alatt közel százötven, egymással is kommunikáló, laza hálózatba tartozó pajtánk lett.

– *Amelyek nemcsak hogy az ország legkülönbözőbb pontjain vannak, nagyon különféle profilkokkal is működnek.*

P.J.: – Igen, hiszen ezek a terek alkalmasak bármire. Be tudnak fogadni könnyűzenét, népzene és komolyzenét, és van, mely kiállítótérként vagy gasztrohelyszíneként működik.

H.L.: – Arról nem is beszélve, hogy a száz-százötven Kárpát-medencében műkö-

dó pajta mindegyike építészeti is egyedi, nem típusstervek szerint készült, így szinte adja magát, hogy mindegyiknek egyedi legyen a küldetése is.

– *Jelentős szakmai gárda épült már a PajtaKult köré. Véletlen, hogy három Julcsi – Kubinyi Júlia énekes, a Fonó népzenei művészeti vezetője, Laposa Julianna népzene-sz-zenei mediátor, a Fonó nemzetközi referense és Paár Julianna énekes, előadó, zeneterapeuta – lett a PajtaKult nagykövete?*

H.L.: – Az, hogy mindhárman Julcsik, teljesen véletlen, az, hogy ők lettek a nagykövetek, már korántsem. Mindhárman ezer szállal kapcsolódnak a Fonóhoz, és amikor kezdett testet öltetni a PajtaKult ötlete, ők is gyorsan meglátták az értelmét és a saját helyüket benne.

– *És személy szerint Paár Julcsi miért döntött úgy, hogy a számos elfoglaltsága, szerepe mellé még egyet elvállal?*

P.J.: – Mert ez nem új feladat, hanem a korábbiakhoz kapcsolódva az egész része, hiszen minden tevékenységemben ugyanazt a szemléletet követem és közvetítem. Kicsi gyerekkorom óta nagyon fontos volt számomra, hogy tudjak kapcsolódni másokhoz. Nagyon hamar megmutatkozott, hogy ezt a leghatékonyabban a zene segítségével tudom megvalósítani.

Zenészként, majd zeneterapeutaként is a zene a legfőbb eszközöm, mellyel segíthetem az embereket önmaguk megismerésében. Nagykövetségként pedig az embereken keresztül próbálom segíteni a közösségeket. De amikor felkeresünk egy-egy pajtát, megismerjük a tulajdonos történetét, az engem

is mindig végtelenül inspirál. A nagykövetség nem pluszfeladat vagy teher számomra, hiszen úgy gondolom, hogy ezek a helyek és az őket létrehozó emberek mind a kapcsolódásért, az egymásra találásért dolgoznak. És ez az, amiért én is dolgozom.

– *Hova futhat ki a projekt?*

H.L.: – Én kicsit úgy kezdtem bele az egészbe, mint amikor a versenylő szeme elé belőgatják a kockacukrot. Ezt a kockacukrot az én szemem elé Cseri Miklós, a szentendrei skanzen igazgatója lógatta be azzal, hogy megmutatta, milyen óriási adatbázisuk van a Kárpát-medencei pajtákról. Persze, arra is figyelmeztetett, hogy ha belekezdek egy ilyen vállalkozásba, akkor minimum tízéves távlatban kell gondolkodnom.

Eltelt két év, már rengeteg dolog történt, tele vagyunk tervekkel, nagyjából látom is a következő évünket, de hogy mi fog történni a tíz év alatt, az még szinte beláthatatlan.

A következő időszakban a pajták felívelését várom. Egyrészt mindenütt a világban a régi loft-, ipari épületek a legdrágábbak, aki teheti, illet vásárol, hiszen elképesztő a hatalmas, egybenyitott terek szabadsága, lényegében bárhogy berendezhető. A pajta pedig az új loft, aki kicsit is előrelátó, és megteheti, most illet vásárol. Másrészt a pajta mindig is a „kertek alatti kultúra” része volt. Ez az épület volt a legközelebb a gyümölcsöshöz, fűszerkerthez, a veteményeshez, az állatokhoz. Azzal, hogy egyre több pajta újul meg, talán könnyebben visszatalálunk egy természetközeli, kiskertművelő-önellátó életmódhoz is. ■

Büszkék lehetünk a magyar hegedűkészítő iskolára

(magyarnemzet.hu, 2024. október 11.)

Tizenharmadik éve szervezik meg a Wine & Violin hegedű- és vonó készítő szalonját a Fonóban, amely idén is kiállítással, koncertekkel és finom borokkal várja a látogatókat [2024] október 12–13-án.

*

Eltűnően vannak azok a szakmák, amelyek nem futószalagon termelnek, ahol a mester keze munkája, az anyag minősége döntő jelentőségű. Éppen ezért hívta életre Faragó-Thököly Márton a Wine & Violin hegedű- és vonó készítő szalonját, amelyen a hazai hegedű- és vonó készítő mesterek találkozhatnak és bemutatkozhatnak munkáikkal. Faragó-Thököly Márton Kanadából költözött Magyarországra húsz évvel ezelőtt, hogy hazai és európai mesterektől sajátítsa el a hangszerkészítés mesterségét.

Elmondása szerint a hegedű- és borkészítés között számos párhuzamot fedezhetünk fel, hiszen a jó bor és a jó hegedű titka is a minőségi, tudatosan kiválasztott alapanyagokon múlik. *„A hangszerek a legjobb minőségű faanyagokból készülnek. Az anyag tisztelete nagyon fontos nekem, ugyanis ez egy oda-vissza ható folyamat. A fa minden egyes gyalutolásra, érintésre reagál. Ahogy a fának, úgy a belőle készült hangszerek is lelke van”* – avatott be a hegedűkészítő, aki azt is elárulta, hogy az október 12-én 17 órakor megnyíló hangszerkiállítás a vonó-, az álltató- és a vállpárnakészítő mesterek is jelen lesznek.

A Wine & Violin hegedű- és vonó készítő szalonja nemcsak egy kiállító, inspiráló szakmai közösség, hanem baráti is. Hiszen a mesterek egymás munkáját erősítve mutatják be a saját készítésű hangszereiket, amelyek bárhol a világon megállják a helyüket.

Mint megtudtuk, büszkék lehetünk a magyar hangszerkészítő iskolára, ami az olasz iskolán alapul és a múltja több száz évre tekint vissza. *„A XX. század második felében majdnem kihalt ez a szakma, ám a szikrája mindig is megvolt és ma egyre erősebb. Bár a világunk felgyorsult és megváltozott, de a hegedűk ugyanúgy készülnek immár öt-száz éve”* – jegyezte meg. *„Szerencsére vannak olyan lokálpatrióták, akik hisznek a magyar hegedűkészítésben, és magyar mesterektől rendelnek hangszert. Ezek a hegedűk pedig felveszik a versenyt a nyugati hangszerekkel. A magyar hegedűkészítés nagyon jó úton halad, nincs miért szégyenkezniük. Ráadásul a munkafolyamat során az ember rengeteget tanul, fejlődik mind szakmailag, mind emberileg. Hangszert faragunk a fából, de a hang-*

FOTÓ: KRALOVANSZKY BALÁZS

szert farag belőlünk embert. Azt kell szem előtt tartanunk, hogy egy életre szóló terméket készítünk” – vallja a hegedűkészítő, aki jelenleg egy brácsán dolgozik.

Nagyjából három-hat hónap alatt készül el egy hegedű, amelyet a mester vagy a saját elvárásai szerint készít el – betartva a szakmai tradíciókat –, vagy egy zenész megrendelésére. Utóbbi esetben a mester, a faanyag és a zenész között létrejön egy különös összhang, együttműködés, aminek az a végeredménye, hogy a hangszer maximálisan képviseli az adott zenész elképzelését. Faragó-Thököly Márton szerint egy olyan ideális médium lesz, ami képes közvetíteni a zenész muzikális üzenetét, míg egy régi, több száz éves hegedű az összes volt tulajdonosa hangját makacsul hordozza.

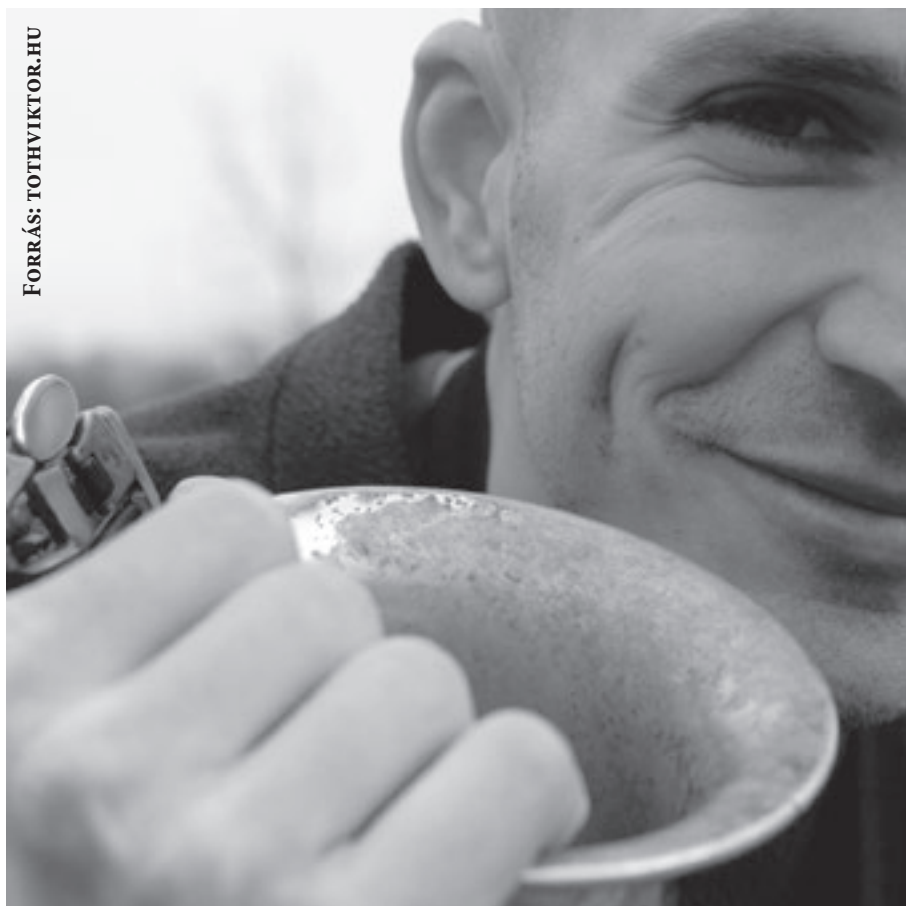
Másként szól egy régi és egy új hegedű, ezt megtapasztalhatjuk majd a szombati hangzáspróbán, ahol a kiállított vonós hangszereket kézbe lehet venni, ki lehet próbálni. Hegedűk titkai nyílnak meg a látogatók előtt, miközben a csopaki Chateau Berni borászat nedűit kóstolgathatjuk. Este 19 órától pedig a holland Skanza Kvarsett ad koncertet a Merita – európai kamarazenei együttműködés részeként, akik rendhagyó koncertjükön Beethoven 131-es vonós-negyeseét szólaltatják meg, a tételek között a szerző leveleiből vett idézetekkel. A darab érdekessége, hogy ez az egyik utolsó vonós-negyese, amit a szerző befejezett. Erre a műre Beethoven maga is büszke volt és valójában ma is a koncertközönség egyik kedvence. Egy anekdota szerint Schubert néhány nappal a halála előtt kérte, hogy játsszák el ezt a darabot, és állítólag így szólt: *„Ezután mi marad még nekünk, amit írhatnánk?”* ■

Belső utazás a Fonóban

(jazzma.hu, 2020. október 25.)

Tóth Viktor Tercett

Barcsik Géza

FORRÁS: TOTHVIKTOR.HU

A kik figyelemmel kísérik a Fonó programjait, tudhatják, hogy a népzene és világzene mellett rendkívül erős a Budai Zeneház kínálata a jazz és az experimentális zenék világából is. A havi rendszerességgel jelentkező *Kamaracsütörtök* program fellépési lehetőséget biztosít az említett zenei szcéna művészeinek és ingyenes az érdeklődő közönség részére.

Az október 22-i koncerten a Tóth Viktor Tercett lépett fel. A zenekar tagjai mindannyian a hazai és nemzetközi jazzélet kiemelkedő részvevői. *Tóth Viktor* (1977) évről évre szerepel a jazzma.hu szavazói listáinak élén, sokszor több kategóriában is. *Orbán György* (1978) a közép nemzedék egyik legsokszínűbb, legvirtuózabb bőgőse, rengeteg formáció tagja, a Coltrane Legacy alapító vezetője. *Hodek Dávid* (1997) a kisgyerekkora óta csodagyerekként ismert, és ma már világhírű dobos, számos hazai és külföldi zenekar sikeres tagja.

A három kiemelkedő zenész személye garancia, hogy erős, művészileg hiteles, világszínvonalú programra számíthat az, aki bármelyik koncertjükre ellátogat. Tóth Viktor nemcsak az altszaxofon és más fúvóhangszerek mestere, de mint zeneszerző is a legnagyobbak között számon tartott művész. Egészen különleges, magától értetődő

kapcsolatot képes létrehozni zenésztársai és a közönség között is. Zenei világa szintetizálja a klasszikus jazz stílusjegyei mellett a világ népzeneinek motívumait, zenei világát is. Természetszeretet és spiritualitás, ami emberi és művészi létét jellemzi. Ennek a varázslatos univerzumnak teremtő tagjai zenésztársai és a két énekesnő, akik a lehető legtermészetesebben vesznek részt az alkotói folyamatban és az interpretációban is.

Pocsai Kriszta (1975) a jazz vérbő és egyéni hangú előadója, aki nyitott az új zenékre és stílusirányzatokra. *Horváth Sára Nina* a népzene felől érkezett, ezzel a világgal gazdagítva a koncertet, de szólóiban megcsillantotta improvizatív, szöveg nélküli, jazzes, révülő sámánénekét is.

Aki ott volt, nem tudta kivonni magát az öt muzsikus mágikus zenei utazásának hatása alól. Az első perctől az utolsóig rendkívül magas hőfokon égette a Covid rossz hatásait tisztítóútként a fantasztikus muzsika. Zenészek és a közönség is megtisztult a katartikus előadás alatt, élménnyel gazdagodva és feltöltődve a nem túl szépnek ígérkező elkövetkezendő hónapok küzdelmeihez. A művészek a tökéletes szakmai tudás mellett a közös alkotásban alázattal és érezhető szeretettel vettek részt, ami ritkán nyilvánul meg ilyen erős produkcióban. ■

Karavan Familia: Assin

Olasz Sándor (riff.hu)

Tíz éves immár Nagy István és Farkas Ica, valamint gyermekeik, István és Niki családi együttese, a Karavan Familia. Az erre az alkalomra kiadott CD jellemző számadatai is a jubileumra emlékeztetnek: a tíz szám felvétele tíz közreműködő-barát segítségével zajlott. Nyilván, ez nem minden!

*

Addig, amíg a Karavan Familia előző CD-je (*La Familijaki Zor – 2008, szerzői kiadás*) egy viszonylagosan szűk földrajzi környezet zenéjén keresztül a szűk család erejét mutatta meg (valóságosan, és a lemez címe szerint deklaráltan is), az új anyag spektruma már-már egyetemesnek tekinthető, úgy a world music, mint a cigánység zenei kultúráját illetően. Itt már hallhatók (a kvázi regionálisan ható) magyaron, bolgáron, románon és szerben kívül albán, orosz és spanyol cigány dallamok, sőt egy arab feldolgozás is. Mindez természetesen nem kevés innováció hozzáadásával: az előadók személyiségén átszűrve azokat.

A lemez címe egyébként azt jelenti: könnycsepp, de az anyaga a legkevésbé sem szomorú hallgatnivaló. Nem is lehet az, hiszen kicsordulhat a könnyünk váratlan örömben, de ólmos fáradtságban is. És akkor is néha, amikor az ember szemébe fúj a szél. Ám, az áprilisi időjárás változékonysága is kevés az anyag hangulati változatosságának pontos érzékeltetéséhez. A zenei gazdagságáról pedig még nem beszéltem, hiszen a vendégművészek sűrű említése nélkül nem beszélhetnék róla. Máris kezdem!

Kovács Ferenc – ezúttal csak trombitán. Némi meglepetés a szereplése – négy számban is, de a művész elképesztő sokoldalúsága ismeretében nem csoda.

Harcza Veronika. Természetesen a női vokális szekciót erősíti, két számban is. Nyilván, nem tudott – és nem is akart ellenállni a szíves felkérésnek, hiszen ilyesmit tudtommal csak koncerten csinált: lévén tipikus (részben nemzetközi) cigány dalcsoport jutott neki, kettő is. Elképzelem bájos szőkeségét a csapatban, a felvételek során...

Balogh Kálmán. Ki más, ha nem ő, amikor cimbalom kell ilyen lemezre? Hét számban kellett, hát odatette magát!

Dés András. Űtőhangszerek – szolidan, de határozottan, elejétől a végéig! Mi más mondhatnék? Megfelelő ember került megfelelő helyre.

Bede Péter. A magyar világzene fiatal generációjának legígéretesebb fúvósa. Aligha véletlen, hogy két nótából maradt ki mindössze!

Marosi Zoltán. Talán az ő finom harmonikajátéka tereli – szinte egyértelműen – az egyetemes világzenei kultúra felé a CD anyagát. Szintén nyolc nótában van benne.

Novák Csaba. Nagybőgőjátéka az egyik biztos alapot jelenti – ezen a lemezen is, majdnem végig!

Horváth „Plúto” József. Amikor bőgő helyett basszusgitárra van épp szükség.

Fekete János „Jammal”. Beat box – három dalban. A fiatalság, a modernség és a hagyomány megtestesítője egyszerre.

Nyári Oszkár. Versmondása (Garcia Lorca verseit, vagy azok részleteit tolmácsolja egyetlen számba sűrítve) a legnagyobbakéhoz mérhető.

És persze a **Nagy-család.** A főszereplők. Lehet-e eléggé méltatni azt a familiát, amelynek minden tagja magával ragadón képes énekelni? Amelynek férfi tagjai tüzzel tudnak gitározni, legyen szó virtuóz andalúz dallamokról vagy „szimpla” (esetleg bluesos!) cigány hallgatóról? Bizony, hogy nem! Stílusérzékük pedig – az egyes dallamok összeillesztését illetően – vitán felül áll. Javulni egyedül a szövegírásban lehetne, de muszáj mindennek annyira tökéletesnek lennie?

Ha már így alakult, beleszövöm saját magamat is, végül és utolsósorban. Bevallom, azóta hiszek a magyarországi cigány kultúra létezésében, amióta a Karavan Familia létezéséről tudok. Hiszen ők már számtalanszor bizonyítottak nekünk, gádzsóknak. Ahogyan ezúttal is megtették, mégpedig szinte elérhetetlenül magas fokon. Maximális tisztelet érte! ■

FOTÓ: SZÓKE PÉTER

FOTÓ: SZÓKE PÉTER

FOLKMAĞAZIN

Nemzeti
Kulturális
Alap